

16°
Indoch
66

DEPOT LEGAL
INDOCHINE
N° 219271

HO-BIEU-CHANH

BỘ CHỐNG

nha xuất bản
DUC-LUU-PHUONG
158, Rue d'Espagne — SAIGON

16°
Indoch

66.

16° Indoch

66

NO. 111-111-111

Handwritten text in red ink, possibly a signature or name, appearing as a series of stylized, overlapping characters.

Handwritten text in red ink, possibly a date or reference number, appearing as a series of characters.

Handwritten text in red ink, possibly a date or reference number, appearing as a series of characters.

DEPOT LEGAL
INDOCHINE
N° 2571

BỎ CHỖNG

16° Indoch.
66

1751

BỘ CÔNG

I

QUA tháng 11, mùa mưa đã dứt rồi, lại có ngọn gió bắc thổi lao-rao.

Buổi chiều, ở Saigon, khi trời mát-mẻ, làm cho con người từ trẻ chí già đều khoẻ-khoắn trong mình, nên đi ngoài đường ai cũng lộ cái vẻ hớn-hở tươi cười.

Thế mà Chí-Thiện, năm này đã được 28 tuổi, làm thợ-toán cho một hãng buôn lớn tại đường Kinh-Lấp, đúng 7 giờ tối thầy ở trong hãng bước ra, bộ đi chậm-rãi, mặt mày buồn-hiu, dường như thầy tiếc hãng đóng cửa sớm không để cho thầy làm việc thêm nữa. Tay ôm một cuốn sách với một tờ nhật-báo, thầy thủng-thẳng đi lại đường Pellerin đón xe Autobus mà về Dakao. Bước lên xe, thầy ngồi dưới ngọn đèn điện sáng trưng, mở tờ nhật-báo ra mà xem, không ngó kể qua người lại hai bên đường, mà cũng không để ý đến những người đi trên xe.

Tới Dakao xe ngừng, thầy xếp tờ nhật-trình rồi leo xuống, tránh xe-kéo xe-máy mà đi queo lên đường Paul Bert. Gần tới căn phố chỗ thầy ở, thầy

‘hãy con Sáu, là đứa tớ gái, đương đứng dựa cột đèn điện mà chơi với con thầy, tên con Yến, năm nay đã được 6 tuổi

Bây giờ thầy mới sẵn bước, đi riết lại Con Yến kêu « ba » rồi chạy đón, ôm bấp về thầy. Thầy cúi xuống, ôm mặt con mà hun, đưa cuốn sách với tờ nhựt-báo cho con cầm, rồi nắm tay dắt con đi vô nhà.

Trong nhà đèn sáng trưng, nhưng mà từ trước ra sau đều vắng-hoe, không nghe tiếng, không thấy dạng một người nào hết.

Thầy Thiện cất cái nón và hỏi con :

--- Má con đi đâu ?

--- Má nói má đi Saigon.

--- Đi hồi nào ?

--- Đi hồi chiều.

Con Yến với đề cuốn sách với tờ nhựt-báo trên cái bàn viết. Con Sáu sắp hai vật ấy cho ngay-ngắn và nói : « Cô đi hồi 5 giờ. Cô nói cô đi Saigon đặng lấy áo cô đặt may hôm trước, cô biểu tôi ở nhà coi em ».

Thầy Thiện gác đầu rồi thầy đi thẳng vô nhà bếp. Trên bếp lửa củi tắt hết, còn trên một bộ ván nhỏ gần đó thì nồi, son, chén, đĩa, bày bố nghinh-ngang ;

chị Thịnh, là người nấu ăn cũng không có mặt, lại nghe tiếng chị cười nói om-sòm trong nhà bếp ở một bên đó.

Thầy Thiện trở lên, rồi vô buồng thay đổi áo quần. Cách chẳng bao lâu, thầy nghe con Yến ở phía trước la lớn : « Má về, má về ».

Thầy mặc một bộ đồ mát bằng vải trắng, vừa bước ra thì thấy vợ, là cô Oanh, cũng vừa ngừng xe-kéo trước cửa.

Cô Oanh trả tiền xe rồi đi vô nhà, tay có ôm một gói nhẹ mà lớn, gói bằng giấy trắng lại có buộc dây đỏ.

Thầy Thiện ngó vợ và cười và hỏi :

— Minh đi lấy áo phải hôn ?

— Ừ, tôi hẹn với chị Tuyết tối nay đi dự cuộc dạ-yến dưới dinh Xã-Tây với chị, nên phải lấy áo mới về mà mặc, chớ áo ở nhà cái nào cũng cũ mèm, bạn coi sao được. Nè, áo mới thợ may thiệt khéo, để tôi mặc thử cho mình coi nghe hôn. Thiệt thợ may bây giờ họ ăi tiền mắc mà đáng lắm.

Con Yến đứng chàng-ràng một bên, mà cô Oanh không thèm ngó tới con, để lo cởi cái áo lụa 'rằng đương mặc trong mình đó ra, rồi soi kiến mà mặc cái áo mới vô.

Thầy Thiện bước tới nắm tay con dắt đi lại cái ghế canapé, để gần bàn viết, mà ngồi, rồi cha con

ngó cô Oanh mặc thử áo mới. Cái áo hàng màu thiết may theo kiểu kiêu-kiêm-thời, có thêu bông xanh, kích-tắc vừa-vặng, cô Oanh bận sát trong mình, làm cho tỏ-rõ cái vóc xinh đẹp của cô, ngực nở, lưng eo, đít tròn, tay nhỏ.

Cô Oanh hỏi chồng :

--- Minh coi tôi bận áo màu này đẹp hay không vậy mình ?

--- Đẹp lắm. Nước da mình trắng, mình mặc áo màu đỏ thì phải rồi.

--- Còn mình nhắm thử coi thợ may vừa hay không ?

--- Vừa lắm.

--- Khéo thiệt chớ, phải hôn ?

--- Ừ, khéo thiệt. Minh đặt áo mà có đặt may luôn cái quần hay không ?

--- Có chớ, Cái quần còn trong gói kia. Bây giờ chị em người ta bận đồ bộ hết thấy, mình may có một cái áo không, rồi bận lộn-chộn như nhà-quê, coi làm sao được.

Cô Oanh đứng nhắm trong kiến đã thềm rồi day ra ngó chồng mà cười, khí sắc hân-hoan, mặt mày thiết là tươi tốt.

Thầy Thiện ngó vợ, thầy cũng vui-vẻ, trong lòng đã quên hết các sự mệt nhọc trong hảng cả ngày vừa qua, mà cũng không thêm tưởng tới sự mệt nhọc mới

nó sẽ tới một lát nữa đây, chừng ăn cơm rồi vợ thầy đi chơi, con thầy đi ngủ.

Cô Oanh bận thử áo mới rồi, cô lấy làm vừa ý, bây giờ cô cởi ra, và cởi áo và nói với chồng :

— Tối nay mình nghỉ viết một bữa đừng đi chơi với tôi nghe hôn mình.

— Nghỉ sao được. Phàm viết tiểu-thuyết thì phải viết luôn luôn, tư-tưởng mới liên-tiếp, chớ nghỉ rồi nó đứt đoạn, câu chuyện bời-rời, làm sao mà hay cho được.

— Ối ! Hay dở mà làm gì ! Thứ viết tiểu-thuyết đăng đăng báo, ta viết lấy có, miễn họ đọc cho vui thì thôi.

— Nói như mình vậy sao phải ! Dầu làm nghề nào cũng phải dụng tâm mới được chớ. Thuở nay tiểu-thuyết của tôi đăng báo được công - chúng hoan - nghinh, ấy là nhờ tôi dụng tâm, dụng trí nhiều lắm nên mới được như vậy. Nếu tôi thấy người ta yêu rồi giải - đãi, không viết văn cho kỹ, không sắp truyện cho kịch, để độc-giã chán-ngán, rồi làm sao mà kéo dư-luận lại cho được.

— Mình cứ lo việc gì ở đâu hoài ! Đi xem hát bóng, đi dự khiêu-vũ chơi cho vui.

— Trong cuộc chơi, mỗi người có một chỗ thích riêng, người thích xem hát, người thích nhẩy đầm, người thích đá banh, người thích cá ngựa, người thích tập lợi, người thích đọc sách. Phận tôi thì tôi

thích viết tiểu-thuyết. Tại cái óc của tôi nó thích như vậy, không thể sửa đổi được.

— Ở đời phải hưởng các thú vui của đời thì sự sống của mình mới có ý nghĩa, chớ sống mà lọ-mọ dưới bóng đèn, bôi-lem trên giấy trắng tối ngày sáng đêm thì sống vô ích quá.

— Sao lại vô ích ? Tôi viết tiểu-thuyết đăng đăng báo mỗi tháng cũng có được 60 đồng bạc chớ.

— Nhiều dữ há !

— Tuy không nhiều, song cũng nhờ nó phụ thêm với số lương 70 đồng của hãng phát, nên mấy năm nay trong nhà mới khỏi túng rối đó chớ.

Con Yến vói nắm tay cha mà nói : « Ba biểu dọn cơm ăn đi ba Con đói bụng rồi ».

Thầy Thiện gặc đầu đáp : « Ừ, để má xếp áo rồi sẽ đi ăn ».

Cô Oanh châu mày mà nói : « Con quỉ Sáu đó nó làm giống gì ở đâu mà ở nhà con nhỏ đói bụng nó không chịu lấy cơm cho con nhỏ ăn vậy kia ! Biểu chị Thình dọn cơm đi cho mau. . . . . Ồi thôi, một chút nữa rồi bận mà xếp giống gì, để máng trên đá đặng khỏi có lẫn ».

Cô xách hết hai cái áo và ôm gói quần đi vô buồng, rồi bận một cái áo bà-ba lụa màu hường mà đi ra.

Con Sáu ở phía sau đi lên nói : « Thưa, dì hai Thình sửa-soạn dọn cơm ở dưới ».

Cô Oanh nói : « Ừ, biểu dọn riết đi ; tao ăn ba hột rồi tao sửa-soạn đặng có đi dạ-yến chớ. Nếu chỉ làm chậm, chỉ để tao trễ đày, đổ chỉ khỏi tay tao ».

Cô kéo một cái ghế mà ngồi rồi lột đôi bông tai mà lau. Cô lăm-bằm nói với chồng :

— Đôi bông hột nhỏ xiểu, đeo mắt cỡ hết sức. Muốn một cặp hột trông-trọng một chút, nói với mình mấy năm nay, mà mình làm lơ hoài.

— Tôi muốn sắm cho mình lăm chớ, ngặt vì tiền không có dư, tôi biết làm sao.

— Một cặp hột đeo coi được chừng bốn năm trăm chớ bao nhiêu.

— Mình nhớ lại coi có khi nào tôi có tới số bạc đó hay không ? Nếu tôi có mà tôi không sắm cho mình thì mình sẽ trách tôi chớ.

— Hề nói thì mình cứ than không tiền. Thôi để bữa nào tôi mua một đôi bông đầm tôi đeo, chớ đeo xoàn mà hột nhỏ quá, như đồ của con nit, coi kỳ-cục lắm. Mà sắm được một bộ đồ còn thiếu đôi giày đây nữa.

— Mình có giày mà.

— Có mà nó cũ, mang coi không xứng với bộ áo quần mới đó chớ.

--- Mang đỡ tới đầu tháng rồi sẽ mua.

--- Tự nhiên phải mang đỡ chớ sao. Bây giờ trễ rồi, dẫu muốn mua cũng không kịp . . . . .

Còn cái bóp nữa. Chị em người ta dùng bóp 10 đồng, 12 đồng, còn tôi cầm bóp 3 đồng, coi hèn-hạ quá.

--- Bóp để đựng khăn, đựng son phấn, hoặc đựng tiền chút đỉnh, cần gì phải mua đồ mắc tiền.

--- Xài đồ mắc tiền coi mới sang trọng chớ.

--- Sang trọng hay không là tại mình, chớ đồ mình dùng có thể gì nó làm cho mình sang trọng được. Ví như một tên xa-phu may được trúng số rồi mua xe-hơi mà đi. Cái xe-hơi đó có làm cho nó sang trọng được đâu.

--- Mình nói chuyện nghe xưa quá! Đời này hề xài đồ tốt thì là sang trọng, bởi vì đồ đó ở trước con mắt người ta, chớ học-thức hay là đạo-đức đều không có hình-thức, ai thấy được đâu mà kính-phục.

Thầy Thiện lắc đầu và chúm-chím cười.

Con Sáu ra thưa cho chủ hay cơm đã dọn rồi. Vợ chồng thầy Thiện đứng dậy dắt con đi vô trong mà ăn cơm.

ĐỒNG HỒ gỏ 9 giờ. Thầy Thiện đương ngồi tại bàn viết mà coi sách. Con Yến lại nằm trên cái ghế canapé gần đó mà chơi. Thầy ngó con với cặp mắt vui-vẻ rồi lấy tờ nhựt-trình hình mà đưa cho con. Con Yến dở nhựt-trình ra coi hình, không nói một tiếng chi hết.

Cách một hồi con Yến hỏi : « Má sữa-soạn đi đâu vậy má ? Má không ngủ với con hay sao ? »

Cô Oanh đáp : « Má đi chơi. Con ở nhà ngủ với ba đi nghe hôn ; má đi chơi một chút rồi má về ».

Thầy Thiện day lại thì thấy vợ bận bộ đồ mới, đầu chải láng mượt, tóc bới sát ót ; mặt dôi phấn thiệ^t khéo, môi thoa son đỏ lỏm, móng tay cũng thoa son đỏ, chơn mày lại vẽ cong-vòng, chơn mang giày da màu xám cao gót, đương đứng trước cái tủ kiến mà soi cả mình rồi nhắm-nhĩa. Thầy ngó vợ rồi thầy chúm-chím cười, coi bộ thầy đắc ý lắm.

Cô Oanh day lại hỏi chồng :

— Tôi bận như vậy mà đi dự cuộc dạ-yến, mình coi tôi có thua sút họ không ?

— Không thua đâu. Áo quần đã tốt, lại thêm mình có sắc đẹp nữa, thì làm sao mình thua được.

— Sắc của tôi đẹp lắm hay sao ?

— Đẹp lắm.

— Vì như có cuộc đấu sắc đẹp tôi dự đấu được hay không ?

— Được lắm chứ. Tôi chắc mình sẽ giựt giải nhất.

— Đừng có vị tôi mà khen thái quá như vậy.

— Không. Tôi nói thiệt, chứ không có vị đâu.

Thiệt cô Oanh đẹp người lắm. Tuy năm nay cô đã được 25 tuổi rồi lại có một đứa con, nhưng mà hình dung cô vẫn còn xinh tốt như gái mới lớn lên, da mặt cô còn trắng-băng lại trắng đỏ, miệng cô như cười luôn luôn, gương mặt sáng rỡ như trăng rằm, như hoa nở, lại thêm cặp mắt cô có cái vẻ hữu-tình, hề cô ngó thì đờn-ông con trai thấy đều động tâm loạn trí.

Cô mở tủ lấy cái bóp ra rồi hỏi chồng :

— Máy giờ rồi ?

--- Chín giờ 10 phút.

--- Nếu vậy thì còn sớm. Chị Tuyết hẹn 9 giờ rưỡi chỉ mời ghé chỉ rước.

--- Cô Tuyết có hứa rước mình hay sao ?

--- Có. Chỉ hứa đem xe-hơi lại rước tôi, rồi khuya chỉ cũng đưa tôi về.

--- Được vậy thì tiện lắm, chứ khuya mà đi xe-kéo một mình từ dưới dinh Xã-Tây về tới trên này phải sợ chứ.

— Không có sao đâu mà sợ. Chị Tuyết hứa khuya chỉ sẽ đưa tôi về tới nhà.

Nghe tiếng xe-hơi ngừng ngoài cửa, cô Oanh ngó ra, thì thấy cô Tuyết đi vô, với chồng của cô là Cao-văn-Hiền, gần 40 tuổi, thương-gia ở trên chợ Tân-Định, vợ chồng mặc y-phục gọn-gàng theo điệu khiêu-vũ.

Cô Tuyết vừa bước vô cửa vừa hỏi :

— Chị Oanh sửa-soạn rồi chưa ?

— Rồi, rồi . . . . . Chào anh chị . . . . . Tôi chờ anh chị nãy giờ đây.

Thầy Thiện cúi đầu chào cô Tuyết và bắt tay chào Hiền rồi mời ngồi.

Cô Tuyết nói :

— Cám ơn. Tôi giờ rồi, để tôi đi chợ. Ủa ! Thầy không đi hay sao, nên không thay đồ ?

Thưa, tôi đi không được, để một mình vợ tôi đi.

— Tại sao thầy đi không được ? Đi chơi chợ.

— Thưa, tôi mắc làm việc.

Hiền tiếp nói :

— Tôi biết mà. M. Thiện mắc lo viết tiểu-thuyết chợ gì.

— Phải, Tôi mất viết tiểu-thuyết.

— Thầy viết tiểu-thuyết thiệt là hay. Tôi khen lắm. Song tôi khuyên thầy phải vui chơi chút đỉnh

với anh em, chớ làm việc quá sợ phải mang bệnh đa thầy.

— Cám ơn. Tôi biết liệu sức của tôi.

— Dầu không ham chơi, song mỗi tuần đến thứ bảy hoặc chúa-nhật cũng phải vui chơi một lần đặng giải trí và mở rộng đường giao-thiệp. Rút ở trong hang hoài, anh em người ta kêu mình bằng gấu chớ.

— Kêu bằng giống gì cũng được. Ở nhà sợ người bằng kêu bằng gấu, đi chơi cũng phải sợ người ta kêu ta ngựa vậy.

Hai cô thúc đi, nên Hiền phải bắt tay từ giả Thiện mà trở ra xe.

Cô Oanh theo vợ chồng cô Tuyết mà đi rồi, thầy Thiện dòm lại thì thấy con Yến đã ngủ khò. Thầy bồng mà đem nó vô giường, rồi quạt muỗi bỏ mừng cho nó ngủ.

Chị Thịnh với con Sáu cũng ngủ hết, trong nhà vắng-vẽ im-liêm. Thầy Thiện bèn ngồi lại bàn viết, lấy giấy viết sửa-soạn viết tiếp tiểu-thuyết.

Cô Lý, là một nữ giáo-sư, ở căn phố khít một bên thầy Thiện, cô cũng đồng một tuổi với cô Oanh, nhưng mà cô chưa có chồng, lại nhan sắc kém cô Oanh nhiều, cô bước nhẹ-nhẹ vô cửa rồi hỏi: « Xe-hơi rước chị Oanh đi đâu vậy anh? »

Thầy Thiện ngó lại thấy cô Lý thì chào rồi đáp:

— Vợ chồng cô Tuyết rước ở nhà tôi đi khiêu-vũ chơi dưới dinh Xã-Tây.

— À ! Đêm nay họ bày cuộc dạ-yến. Em coi nhứt-trình thấy họ hô-hào dữ quá, vậy mà em quên chớ.

— Sao cô không đi ?

—Ồ ! Bao giờ em đến mấy chỗ như vậy.

— Mời cô ngồi chơi.

— Để cho anh làm việc chớ.

— Tôi viết tiểu-thuyết chớ chẳng có việc chi gấp. Lại bữa nay nhằm tối thứ bảy, dầu không viết cũng được. Mời cô ngồi nói chuyện chơi.

— Em sợ làm mất thì giờ của anh.

— Xin cô chớ ngại.

Cô Lý bèn ngồi cái ghế canapé, một bên bàn viết, rồi cô hỏi :

— Chị Oanh đi chơi, sao anh không đi với chị ?

— Tôi cũng như cô, không ưa đến mấy chỗ như vậy.

— Vợ chồng nếu đi chơi thì phải đi với nhau, còn như không muốn đi thì ở nhà hết, chớ sao chị đi mà anh ở nhà ?

— Đời này đờn-bà tự-do, nếu họ đi đâu mình cứ theo đó, thì họ nói mình kèm-thúc áp-chế, vì vậy nên tôi ít đi chơi với nhà tôi. Đã vậy mà cuộc chơi ở nhà tôi thích, thì tôi không thích. Nếu đi theo thì tôi buồn lắm.

ngoài,

— Anh nói phải. Đờn-bà đời nay nên để cho họ tự-do, chớ nếu đờn-ông còn kèm-chế như lớp xưa thì không hợp với trình-độ tấn-hóa. Tuy vậy, mà theo ý em, quyền tự-do cũng có giới-hạng như các quyền khác. Em sợ người mình ít học nên không biết giới-hạng, đến chỗ nào rồi trèo-leo ra ngoài vòng mà khốn hại.

— Cô biết lo bão-thủ phong-hóa như vậy, cô làm giáo-sư thiệt đáng lắm. Cô ở gần tôi hơn một năm nay, qua lại nói chuyện chơi hằng ngày, có lẽ cô biết rõ tánh ý ở nhà tôi. Tuy nó học ít, song nó thương chồng lắm. Nó có một tật mà thôi, là ham vui; hề nó nghe nói một cuộc vui chơi thì nó rộn-rục đòi đi cho được mới nghe. Còn tôi thì ưa vắng-vẻ bình tĩnh, tôi không chịu đến mấy chỗ đông-đảo ồ-ào. Tôi nghĩ ở nhà tôi còn trẻ tuổi, thì tánh ham vui tự-nhiên hợp với tuổi trẻ ấy. Nếu tôi bắt nó phải đổi tánh ham vui của nó mà tập theo tánh ưa tĩnh của tôi, thì tội nghiệp cho nó, mà tôi cũng thành ra một anh chồng áp-chế. Tại như vậy đó nên tôi để cho ở nhà tôi thông-thả đặng vui lòng nó.

— Chị đi chơi một mình như vậy anh không ghen hay sao ?

— Tại sao mà tôi ghen ? Trong đời này tôi chẳng thương người nào, hoặc yêu vật gì cho bằng vợ với con của tôi. Mà tôi biết chắc vợ tôi nó cũng thương tôi lắm, dầu làm việc gì, dầu đi chỗ nào nó cũng không thể quên tôi được. Vợ chồng thương yêu nhau

như vậy thì có có gì mà không tin bụng nhau nên phải ghen?

— Minh có vật quý mình biết yêu chuộng, thì người khác họ thấy họ cũng biết yêu chuộng như mình vậy. Ấy vậy mình có một vật quý mình phải giữ-gìn, không nên hở-hổng để cho người ta ăn cắp.

— Vật không biết nói, không biết xét, nên ai muốn lấy đem đi đâu cũng được. Còn người biết suy-nghĩ, biết tốt xấu, biết phải quấy, có lẽ nào đương đứng chỗ thanh-cao mà đành để cho họ kéo xuống chỗ đơ-dáy hay sao. Vật với người khác nhau, không thể so-sánh được.

--- Em muốn thử bụng anh mà chơi, chớ không phải em không tin lòng thanh-bạch của chị Oanh. Chị đã có sẵn một người chồng biết thương, biết rọng chị, mà chị lại có được một đứa con đáng yêu, đáng mến nữa, thế thì chị còn muốn việc gì nữa mà mình nghi.

--- Cô nói phải. Vợ tôi hay đi chơi là tại nó có tánh ham vui, chớ không bao giờ có ý gì khác, bởi vậy tôi không nghi chút nào hết.

Cô Lý chum-chim cười. Cô không muốn nói chuyện ấy nữa, nên cô hỏi:

— Con Yến đã 6 tuổi rồi, sao anh không tính cho nó đi học lần đi?

— Mấy tháng nay tôi cũng có ý muốn cho nó đi học. Ngặt vì nó còn nhỏ quá, nên sợ đi dọc đường bất tiện, lại không biết ở nhà trường người ta chịu lãnh dạy không.

— Được mà. Nếu anh muốn cho nó đi học, thì em sẽ nói với bà Đốc-học đặng đem nó vô sở giúp cho. Mỗi bữa đi học thì nó đi xe kéo với em, vô trường em coi chừng nó, không sao đâu mà sợ. Anh đợi nó lớn rồi mới cho đi học thì trễ còn gì.

--- Nếu cô sẵn lòng diu-dắt cháu như vậy thì tôi cảm ơn cô lắm.

— Thôi, anh sửa-soạn cho cháu rồi sớm mời thứ hai em dắt cháu đi.

--- Tôi sẽ làm theo lời cô dạy.

Cô Lý ngó giấy tờ trên bàn viết rồi hỏi nữa :

— Anh đương viết bộ tiểu-thuyết nào đó vậy ?

--- Tôi viết thử một bộ về phong-tục chơi.

--- Cha chả, anh động tới phong-tục, em sợ chẳng khỏi mịch lòng người ta.

--- Tôi cứ do công-tâm chánh-lý mà bình-phẩm, dầu phải mịch lòng người ta thì tôi cũng chịu, chớ biết làm sao.

— Anh viết tiểu-thuyết về phong-tục, tức nhiên anh đã quan-sát phong-tục nhiều rồi. Vậy em xin hỏi anh: phong-tục đời xưa tốt, hay là phong-tục đời nay tốt ?

--- Phong-tục là gì ? Ấy là những thói người ta quen làm. Người đời nào thì có phong-tục riêng theo đời ấy. Đời dờn-dờn, người tấn-hóa, thì phong-tục cũng dờn-dờn tấn-hóa theo vậy. Ấy vậy mình chẳng nên cho phong-tục xưa là xấu, còn phong-tục

nay là tốt, hay là phong-tục xưa là tốt, còn phong-tục nay là xấu. Song có một điều này là vạn-vật hễ có bề mặt tự nhiên phải có bề trái. Phong-tục cũng vậy, có lợi tự nhiên có hại, có phải tự nhiên có quấy. Cầm viết mà bình-phẩm phong-tục thì cần phải chỉ trích chỗ hại, chỗ quấy đó cho người đồng-thời thấy mà sửa lại hoặc tránh đi vậy thôi.

--- Em thường nghe nhiều người than trách phong-tục đời nay tồi-bại. Theo lời anh mới luận đó, té ra mấy người than trách như vậy là than trách vô lý hay sao ?

--- Phải, than trách như vậy theo ý tôi thì vô lý. Đề tôi chỉ vài phong-tục mà hiện nay người ta đương phiên trách đó rồi tôi cắt nghĩa chỗ quấy phải cho cô nghe. Lớp ông bà mình hồi trước mê say mấy câu sách củ mèm của Chệc như « nam nữ thọ thọ bất thân », như « nhi-nữ bất xuất khuê-môn », rồi buộc đờn-bà con gái không được đụng tay đờn-ông con trai, không được chường mặt ra khỏi phòng; hễ không được ra khỏi phòng, thì gái chừng đúng tuổi lấy chồng, có biết ai mà chọn lựa, bởi vậy cha mẹ định gả nơi nào cũng phải vưng chịu hết thảy. Lớp trước không có đường sá, ai ở nhà nấy, sự giao-thiệp hẹp hòi, nên mấy cái tục tôi mới nói đó thích hiệp với hoàn cảnh đó lắm, dân-sự noi theo, không than phiền, không chê bai chi hết. Đời nay có tàu, có xe-lửa, có xe-hơi, có máy bay, đường giao-thiệp rất dễ-dàng, rất mau lẹ. Đã vậy mà con gái bây giờ có thể học như con trai, chừng học rồi lại có thể làm việc cũng như đờn-ông con trai. Xã-

hội tấn-hóa như vậy, tự nhiên phong-tục phải đổi-dời theo, hề con gái được gặp, được nói chuyện, được bắt tay chào hỏi đờn-ông con trai, thì chừng đúng tuổi lấy chồng tự nhiên nó biết chọn lựa, chẳng cần phải đợi cha mẹ định nữa. Thiệt trong mấy phong-tục tôi mới nói đó thì xưa với nay khác nhau như trắng với đen, nhưng mà xưa thì hạp với xưa, còn nay thì hạp với nay, bởi vậy mình không nên chê tục xưa là hủ-lậu, mà cũng không nên chê tục nay là tồi-bại. Có một điều này dầu xưa hay nay cũng đều hại hết, là nếu con gái xưa cứ lục-đục ở trong khuê-phòng, không thấy ai hết, từng thế phải giao tình với nô-bộc, hoặc con gái đời nay được đi ra đường thong-thã rồi giao-tình với mọi người, làm như vậy thì xưa nay gì cũng không tốt hết thấy.

— Anh nói như vậy thì viết tiểu-thuyết phong-tục anh không kích-bát tục xưa hay là tục nay gì hết hay sao ?

— Tôi sẽ kích-bát đủ lắm chớ, song kích-bát ngạo-báng chỗ hại, ehõ xấu của phong-tục mà thôi.

— Em thấy anh không ưa đi chơi, em tưởng anh thủ cựu, té ra anh có cái tâm-hồn mới mẽ quá.

— Nếu tôi không có tâm-hồn mới thì làm sao mà tôi để cho vợ tôi thong-thã đi khiêu-vũ một mình.

— Em đợi bộ tiểu-thuyết phong-tục của anh xuất-bản đặng em đọc thử coi tâm-hồn của anh mới, mà mới cách nào cho biết.

— Để tôi viết xong rồi tôi sẽ cho cô đọc trước. Mà tôi nói trước cho cô được biết, tôi lảng-lụng phong-

tục mới lung lắm, nhưt là phong-tục về sự giao-thiếp của đờn-bà mới. Cô không ưa đi chơi, cô không chịu khiêu-vũ, tôi sợ cô đọc cô không thích.

Em không đi chơi là vì em không nở lãng phí thì giờ; ban ngày đi dạy học, ban đêm mắc đọc sách, em có giờ rảnh đâu mà đi chơi. Còn em không chịu khiêu-vũ là vì em không thích cuộc chơi ấy. Tuy vậy mà em cũng thuộc về hạng gái đời nay, những lý-tưởng mới chẳng trái tai gai mắt em đâu mà anh ngại. . . . . Em ngồi nói chuyện dông-dài mất thì giờ của anh hết bộn. Thôi, em về đọc sách, để cho anh làm việc.

Thầy Thiện đưa cô Lý ra tới thềm rồi thầy trở vô khép cửa lại viết tiểu-thuyết; thầy ngồi trơ-trơ một mình dưới bóng đèn, trong nhà vắng-tanh, lúc nào ngược mặt lên mà suy-nghĩ thì thầy ngó tấm hình chụp của vợ treo trên vách rồi miệng chúm-chím cười.

III

CÁCH mấy tháng trước, tỉnh-lãnh có một luồng gió « ái bản » thổi ngang qua vùng Saigon-Cholon, làm cho bức phú-hộ với hạng tri-thức được mát-mẽ rồi nhớ lại mà thương những nỗi cùn khổ của đám dân nghèo. Mấy ông mới hội-hiệp mà bàn tính lằng-xăng: người tính cất nhà cao-ráo sạch-sẻ để cho hạng lao-động mượn ở mà ở cho khỏi bệnh hoạn; kẻ tính lập nhà bảo-sanh trong mấy xóm bình-dân cho đờn-bà tiện bề sanh-sản; người muốn mở thêm trường tiểu-học khắp nơi dạy cho con nít nghèo đều biết đọc biết viết; kẻ bày phát sửa phát bánh, phát áo, phát quần cho con nít nhà nghèo khỏi bị đói rách; có người lại muốn lập sở để giữ giùm con nhỏ cho nhà nghèo rảnh-ran mà đi làm việc; có người lại còn muốn đặt ra nhiều chỗ để kiếm công việc giùm cho đám bần-dân làm ăn.

Bàn tính thì ai cũng sốt-sắn, mà thiệt-hành thì ai cũng dọ-dự ngập-ngừng, bởi vì làm những công-cuộc ấy cần phải có tiền cho nhiều, mà người tính thì vui lòng thì công mà thôi, chớ không chịu thì tiền, muốn để người khác ra tiền dựng mình làm cho dễ, vì vậy nên trí tính đương xôn-xao ở đây, mà việc làm thì còn xa mù tý-tè, trông thấy lờ-mờ, không rõ hình-thức.

Có một nhóm người nóng-nãy, không muốn mang tiếng « năng thuyết bất năng hành », bèn thừa tâm-hồn của người An-nam ham vui chơi, mà tổ-chức những cuộc diễn-kịch và khiêu-vũ để lấy tiền giúp ích cho bần-dân.

Cuộc dạ-yến tổ-chức tại dinh Xã-Tây đêm nay có cái mục-đích như vậy đó.

Nhờ các báo cổ-động khuyến-khích trót một tuần-lẽ rồi, nên công-chúng, nhứt là hạng người ăn chơi, ai cũng xôn-xao đi dự dạ-yến. Tuy giấy dán cùg đường rao 10 giờ tối mới khai-mạc, mà vừa quá 9 giờ thì xe-hơi xe-kéo nườm-nượp đã chở nam-thanh nữ-tú đem để trước dinh Xã-tây, người nào y-phục cũng xinh, trang-suất cũng đẹp, dầu không quen cũng ngó nhau mà cười, trên mặt mỗi người đều có cái vẻ hớn-hở, vui là vì có dịp khoe áo khoe quần, có dịp nam-nữ thông-thã gần nhau, ôm nhau, chớ không phải vui vì được cứu giúp cho hạng bần-dân cùn khổ.

Cô Oanh với vợ chồng cô Tuyết bước xuống xe, thấy trong dinh Xã-Tây cờ treo trang-hoàng, đèn đốt sáng oắc, nam-thanh nữ-tú náo-nức lại qua, thì bươn-bã đi vô, dường như sợ đến trễ rồi hao-hớt sự vui của mình vậy.

Đúng 10 giờ, nhạc đánh khai mạc cuộc khiêu-vũ. Ông chủ-tịch mời một bà nhẩy trước đặng làm gương cho khách, rồi nam-thanh nữ-tú mới bắt cặp với nhau tràng qua xích-lại theo nhịp đờn.

Cô Oanh được trai mời nhảy luôn mấy chập cô đã mệt nên kiếm một cái ghế ở phía sau ngồi mà nghỉ, Trong lòng cô vui nên sắc mặt hớn-hở, mà lại có chút mệt nên hai gò má ửng đỏ, cặp mắt sáng như gương, dung nhan của cô bây giờ còn đẹp hơn hồi ở nhà bội phần. Cô đương ngồi nhắm kẻ xa, ngó người gần, bỗng có một ông trạc chừng 40 tuổi, mép trên để râu lúng-thúng, mái tóc đã pháy bạc năm mươi sợi, mặc một cái quần nỉ đen với một cái spencer may thiệt khéo, ông kéo một cái ghế lại để ngay trước mặt cô rồi cúi đầu chào cô và ngồi và hỏi : « Xin lỗi cô, không biết có phải cô gốc ở Trà-Ôn hay không ? »

Cô Oanh chưng-hửng không hiểu tại sao mà người ta biết gốc tích của mình, song nghĩ không có cớ gì mà phải giấu, nên cô gặc đầu đáp :

— Thưa phải. Em gốc ở Trà-Ôn.

— Phải cô là con của ông Cả hay không ?

— Thưa phải. Em cũng xin lỗi mà hỏi ông lại : ông là ai mà ông biết em ?

— Tôi là người đồng-hương với cô. Tôi là Hội-đồng Đảng đây.

— Vậy hay sao ? Em có nghe danh ông ; nhưng vì thuở nay không có dịp gặp ông lần nào, nên em không biết. Xin ông tha lỗi cho em.

— Cô không có lỗi chi hết. Danh tôi ai cũng nghe chớ còn mặt tôi làm sao người ta biết hết cho được.

mà tôi chấp. Mà một người đàn-bà trẻ tuổi, có sắc, có duyên như cô, lại là bạn đồng-hương nữa, dầu có lỗi gì với tôi đi nữa tôi cũng sẵn lòng tha hết. Tuy tôi gốc ở Trà-Ôn, song vừa lớn lên thì tôi lên ở trên này, lâu lâu tôi mới về xứ thăm bà con một lần mà thôi, chớ không có về thường nên cô không biết tôi, nghĩ chẳng lạ gì. Còn cô hiểu tại sao mà tôi biết cô hay không ?

— Thưa không. Tại sao mà ông biết em ?

— Tại gương mặt của cô giống bà Cả quá, nên thấy cô thì tôi nghi liền.

Cô Oanh nhích miệng cười, gương mặt càng thêm vui-vẻ xinh-đẹp, như một đóa hoa mới nở. Vì ông Hội-đồng Đàng là người đồng-hương, cô không còn ái-ngại chi nữa, nên cô nói với cái giọng thiết-thà tự-nhiên :

— Phải, em giống má em lắm. Thuở nay có nhiều người nhìn em họ cũng nói như ông vậy. Ông ở trên này mà nhà ở đường nào ?

— Coi kia ! Cô chưa biết nhà tôi hay sao ? Cái nhà lâu ở trong Chợ-Quán, ngó ra đường Galliéni đó. Ở đất Saigon-Cholon có ai mà không biết nhà tôi

— Vì em ít đi vô miệt đó nên em chưa biết.

— Nghe nói cô có chồng về ở trên này phải hôn ?

— Thưa, phải.

— Cô ở chỗ nào ?

— Thưa, ở đường Paul Bert, trên Dakao.

— Thầy làm việc sở nào ?

— Thưa, làm thơ-toán trong hãng buôn ở đường Kinh-Lấp.

— Mời cô khi nào có dịp đi vô Chợ-Quán thì ghé nhà tôi chơi. Anh em đồng-hương mà ngại giống gì. Gặp được người bà con một xứ tôi mừng lắm.

Có một ông trẻ tuổi lại đứng ngay trước mặt cô Oanh rồi cúi đầu chào rất thanh-nhã, tỏ ý mời cô khiêu-vũ. Hội-đồng Đảng day lại nói : « Xin ông mời người khác, vì cô ba đã có hứa sẽ nhảy với tôi lớp này ».

Ông trẻ tuổi ấy cúi đầu rồi đi. Hội-đồng Đảng ngó cô Oanh mà cười và hỏi :

— Phải cô thứ Ba hay không ?

— Thưa, không Em thứ Hai.

— Tôi nói cố mạng dặng họ đi cho rảnh, để mình nói chuyện chơi. Thầy là người nào đâu, xin cô tiến-dẫn dặng tôi làm quen một chút.

— Chồng tôi ở nhà, chớ không có đi đây.

— Ủa ! Vậy chớ cô đi với ai ?

— Em đi với hai vợ chồng chị Tuyết là chị em bạn của em.

— Tôi chắc cô thích khiêu-vũ lắm. Mời cô nhảy với tôi một cặp chơi.

Cô Oanh cười và đứng dậy gọn-gàng. Hội-đồng Đảng cũng đứng dậy cặp tay cô dắt vô giữa phòng rồi ôm nhau nhảy với nhiều cặp khác.

Tiếng nhạc dứt ; mấy cặp khiêu-vũ đều ngừng. Hội-đồng Đảng với cô Oanh ngó nhau mà cười. Hội-đồng cặp tay cô dắt đi ra và nói :

--- Cô Hai nhảy điệu-dàng chắc nhịp, tôi thích mà lại tôi khen cô lắm. Cô biết khiêu-vũ đã lâu rồi phải hôn ?

--- Thưa, em mới biết nhảy từ hôm Tết tới giờ.

— Nhảy chưa đầy một năm, mà cô giỏi như vậy, thì càng đáng khen hơn nữa.

— Ông vị tình đồng-hương, nên ông khen như vậy, chớ em đâu có giỏi.

— Cô nói tiếng « vị tình » nghe không mạn-mời. Phải nói « mến tình » mới trúng ý tôi.

Hai người ngó nhau mà cười nữa.

Hội-đồng Đảng nói : « Mình lảng-cháng ở đây, chắc chẳng khỏi cô bị người ta mời nhảy nữa. Mà tôi thấy cô nhảy với người khác thì chắc tôi buồn lắm. Vậy xin mời cô bước qua phòng bên này với tôi, đặt kiếm đồ uống giải khát một chút rồi mình sẽ nhảy với nhau nữa ».

Hội-đồng Đảng dắt cô Oanh qua cái phòng phía tay trái, thấy có một cái bàn trống bèn mời cô ngồi,

rồi kêu bồi biếu đem một ve rượu Champagne. Ông mở hộp thuốc điếu mà đưa và mời cô. Tuy cô không biết hút thuốc, nhưng vì thấy chị em đi khiêu-vũ phần nhiều hút thuốc, uống rượu, cũng như đờn-ông, nếu mình không làm theo người ta thì té ra mình quê mùa, bởi vậy cô lấy một điếu thuốc rồi đốt mà hút.

Bồi bung rượu lại. Hội-đồng Đảng biếu rót hai ly rồi mời cô. Cô ngó ly rượu mà cười và nói :

--- Em không biết uống rượu, em sợ uống rồi say chết.

--- Rượu Champagne mà say giống gì. Uống nó mát và tiêu chớ. Cô uống một ly đặng giải khát, rồi khuya một chút nữa mình sẽ kiếm đồ ăn.

— Uống sợ say rồi đổ mặt coi kỳ quá.

— Đổ mặt coi cô càng thêm đẹp chớ kỳ giống gì. Nói cùn mà nghe, ví dầu cô có say thì tôi đưa cô về ; có sẵn xe-hơi, xin cô đừng ngại. Tôi đủ sức bảo-hộ cô mà. Cô uống với tôi một ly đặng vui mừng ngày tha hương ngộ cố tri.

Có Oanh bung ly rượu mà cụng với Hội-đồng Đảng rồi uống một hơi hết phân nửa.

Hội-đồng hỏi :

— Cô hứa với thầy cô đi chơi tới mấy giờ cô mới về ?

— Em không có hứa chi hết ; em muốn chơi lời chừng nào cũng được.

— Cô có chồng mà cô được tự-do như vậy thì tôi mừng cho cô lắm.

— Đời nay chồng đâu có bó-buộc vợ như hồi xưa vậy nữa.

— Tôi là người đời nay, mà cái óc của tôi khác hơn người ta lắm. Hễ tôi thương ai, thì tôi ghen, tôi không cho đi đâu một mình. Tôi nói thiệt, nếu tôi có vợ trẻ tuổi mà lại xinh đẹp và có duyên như cô, thì tôi chẳng dám rời ra một giây phút nào hết, đi đâu cũng có tôi theo luôn luôn.

Hơi rượu làm cho cô Oanh mặt phừng phừng, lại làm cho lòng cô vui-vẻ muốn nói muốn cười, bởi vậy nghe mấy lời của Hội-đồng Đảng trêu gheo mà cô không ái-ngại, cô lại cười ngất và nói :

— Tánh ông như vậy, chắc bà ở nhà cực lòng lắm ?

— Lúc này tôi không có vợ. Ở nhà tôi mất hồi năm kia ; từ ấy đến nay tôi có ý muốn kiếm chỗ dựng chấp-nối, nhưng vì chưa gặp cô nào đồng tâm hiệp ý, nên tôi vẫn còn ở trôi-trọi một mình.

--- Ông trọng tuổi mà còn kén vợ dữ !

--- Vợ là người bạn trăm năm ; lại tôi ngồi cái địa-vị phú-qui, ai làm vợ tôi thì sung-sướng sang-trọng.

ở nhà lâu, đi xe-hơi, đeo hột xoàn, lại được người ta kêu là « bà Hội-đồng », tự nhiên tôi phải kén chọn người có đủ tư-cách làm « Bà Lớn », chớ cưới người lam-xạm sao được.

— Ông kén như vậy, thì phải chọn trong hạng người trọng tuổi một chút, chớ gái mới lớn lên thì chắc không có đủ tư-cách theo lời ông nói đó.

— Phải. Gái mới lớn lên, tánh còn lau-chau, tôi sợ e không xứng đáng làm « Bà Lớn ». Phải người có tuổi ít nào cũng 25 - 26, có kinh-nghiệm việc đời mới được.

--- Vậy thì ông phải cưới gái lỡ-thời, hoặc đờn-bà góa.

--- Phải. Hoặc là đờn-bà có chồng rồi mà vì gia-đình không hòa-thuận, nên phải ly-dị cũng được.

Cô Oanh ngồi lơ-lững, nhìn trôn ly rượu, cặp mắt lơ-đờ.

Hội-đồng Đàng rót rượu thêm mà mời cô uống, thì cô bưng ly uống liền, uống một hơi hết hai phần ly không suy-nghĩ, không ái-ngại như lúc ban đầu nữa. Bây giờ mặt tai, tay chơn của cô đều đỏ hết, cô ngồi dựa ngửa trên ghế, miệng chúm-chím cười, dung-nhan coi càng thêm đẹp-đẽ.

Hội-đồng Đàng móc đồng-hồ nhỏ trong túi ra mà coi rồi nói : « Gần 12 giờ rồi. Mời cô nhảy chơi và, cặp nữa, rồi mình đi kiểm đồ ăn lót lòng ».

Cô Oanh đứng dậy, mà bị hơi rượu lừng lên, nên cặp mắt cháng-vàng.

Hội-đồng Đảng trả tiền rượu rồi bước lại cặp tay cô mà dắt đi. Cô vờ đi và cười và nói : « Bị rượu làm cho mắt em cháng-vàng, chơn không vững bước, em sợ em nhảy nửa không được ».

Hội-đồng Đảng đứng lại nhìn cô rồi cười mà nói :

— Mặt cô đỏ quá. Chắc cô say.

— Tại ông đó đã ! Em nói em không biết uống rượu, ai bảo ông ép.

— Xin cô tha lỗi. Tôi không dè cô yếu rượu đến thế. Cô đương say, nếu nhảy thì chắc cô phải chổng mặt. Vậy tôi mời cô đi xe chơi một vòng mà hứng gió, và kiếm chỗ ăn soupe đặng giã rượu, rồi mình sẽ trở lại.

--- Đi đâu ?

--- Cô muốn đi đâu cũng được hết. Lên xe rồi sẽ liệu.

--- Em muốn cậy ông đưa em về, vì cháng-vàng quá, nên em muốn nằm mà nghỉ.

--- Được.

--- Để em nói cho chị Tuyết hay. đặng chừng chị về chị khỏi kiếm em. Xin ông đứng đây chờ em, để em đi kiếm chị Tuyết.

--- Để tôi dắt cô đi, không hại gì đâu.

Hai người dắt nhau đi một vòng, gặp cô Tuyết đương đứng nói chuyện với một đám đờn-ông, cô Oanh bèn vỗ vai và nói :

--- Chị Tuyết, em về trước nghe hôn.

--- Ủa, sao chị về sớm vậy ?

--- Em mệt, nên không ở chơi được nữa.

--- Chị về cách nào ?

--- Có anh Hội-đồng đây, là người gốc ở Trà Ôn, bà con với em, chịu cho xe-hơi đưa em về.

--- Nếu có vậy thì được. Thôi, chị về trước đi về kẻo ảnh trông.

— Chị quý !

Cô Oanh vả miệng cô Tuyết, rồi xây lưng mà đi với Hội-đồng Đàng, cô không kể mấy chục cặp mắt hữu-tình hoặc kiêu-ngạo chong ngó cô, còn ông Hội-đồng thì đưa tay chào những người quen, khí-sắc hân-hoan mắng-nguyên, như một vị tướng-quân thẳng trận đương kéo binh nhập thành.

Ra đường rồi ông Hội-đồng dắt cô đi dài theo chỗ mấy trăm chiếc xe-hơi đậu mà kiếm xe của ông, và đi và nói :

--- Cô đương say rượu, nếu về nhà ngủ liền thì không tốt. Vậy tôi xin mời cô đi chơi một vòng đặng.

hứng gió mà giả rượu, lên Xuân-Trường ăn soupe chơi rồi tôi sẽ đưa cô về.

--- Cảm ơn ông, em đi không tiện.

--- Tại sao mà cô ái-ngại ?

--- Khuya rồi. Đi như vậy rồi biết chừng nào mới về tới nhà.

--- Chưa tới 12 giờ mà khuya giống gì. Cô đi chơi với tôi một chút. Chừng nào cô muốn về thì tôi sẽ đưa cô về liền.

--- Thôi, đi chừng một giờ mà thôi, nghe hôn. Em không chịu đi lâu hơn nữa a.

--- Được. Cô muốn đi bao lâu tự ý cô.

Đi tới một cái xe-hơi mới tinh, sơn màu đỏ, kiểu kiêm-thời, ông Hội-đồng mở cửa văng đèn rồi mời cô Oanh lên xe. Cô đứng dụ-dự, ngó cái xe rồi ngó ông và cười và nói : « Thôi, để em kêu xe-kéo em về. Em có chồng mà đi như vậy thì kỳ quá ».

Ông Hội-đồng lấy tay xô nhẹ-nhẹ cái lưng cô, và xô và nói : « Anh em bà con một xứ mà ngại giống gì, Đi chơi một chút, có ai hay đâu mà cô sợ. Mà đời văn-minh đờn-bà đi chơi với đờn-ông là sự thường, có lạ gì đâu. Xin cô lên xe, đừng sụt-sè như gái nhà-quê coi không được.

Cô-Oanh ngó ông Hội-đồng mà cười, rồi bước lên xe gọn-gàng. Ông Hội-đồng lên theo ngồi một bên cô,

rồi kêu sếp-phơ mà dặn : « Đi lên Xuân-Trường, em. Đi chậm-chậm đừng hừng gió, đừng có chạy mau, nghe hôn. »

Xe rút chạy, đèn trong mũi giọt mắt cô Oanh coi sáng-rở mà lại khoái-lạc vô cùng.

Ông Hội-đồng vói tay lấy cái bóp của cô đương cầm mà để bên mình ông và nói :

— Cô xài bóp xưa quá.

--- Em tính mua cái khác mà chưa có giờ rảnh đi mua đó.

--- Người đẹp như cô phải mua thứ bóp hai mươi mấy đồng xài coi mới được.

--- Ông tưởng em là vợ Bá-hộ hay sao, nên xài bóp nhiều tiền như vậy ? Mua thứ lỏi 10 đồng cũng đã tốt rồi.

--- Để mai mốt tôi sẽ mua một cái thiệt tốt để tặng cô mà làm một vật kỷ-niệm chơi.

--- Em đâu dám nhận lãnh.

— Sao lại không dám ? Của bà con anh em tặng mà ngại nỗi gì.

Cô Oanh chúm-chím cười.

Ông Hội-đồng cầm vạt áo của cô lên mà coi rồi lắc đầu nói :

— Cô mặc áo cũng rẻ tiền quá. Tôi lấy làm tiếc người có sắc, có duyên, đáng yêu, đáng trọng như

cô mà trời lại khiến cái mạng không giàu-sang dặng lên xe xuống ngựa, mặc áo tốt, đeo hột xoàn, để cho chi mấy cô thô-lồ xấu hoặc họ giàu-sang rồi họ ăn-mặc đồ tốt, mà đồ ra đồ, người ra người, coi kỳ-cục quá. Nếu tôi có một người vợ như cô, chắc tôi cũng lắm. Tôi không cho làm động tới móng tay, tôi không cho đi bộ một bước. Bàn áo phải bốn năm chục đồng một cái, đi giày cũng phải mấy chục đồng một đôi tôi mới chịu.

--- Nếu vậy thì bà hồi trước sung-sướng lắm ?

--- Sung-sướng lắm mà.

--- Vậy mà không sống dặng hưởng chớ.

--- Tại mạng trời, biết làm sao. Mà bây giờ ai chịu làm vợ tôi, cũng sung-sướng như vậy nữa.

Lúc ấy xe thủng-thẳng chạy qua cầu Bình-Lợi. Ông Hội-đồng ngó cô Oanh mà nói liếp : « Tôi mà có được một người vợ như cô, thì tôi cho đeo xoàn cùng mình hết, bông tai phải một cặp hột xoàn thiệt lớn, nút áo cũng gắn hột xoàn ; cườm tay thì đeo vòng nhận hột xoàn đáng năm bảy ngàn, ngón tay thì đeo cà-rá cũng hột xoàn ». Ông và nói và sờ tai, sờ ngực, sờ cườm tay, sờ ngón tay cô Oanh.

Cô ngồi trân-trân, miệng cứ chồm-chìm cười, không nói một tiếng chi hết, mà cũng không phủi tay ông. Ông thông hiểu tâm-lý đờn-bà, nên thấy cử-chỉ của cô như vậy thì ông cười, ngồi xích lại một bên

cô, rồi thỉnh-linh nắm tay cô mà hun. Cô xô ông, và chỉ sớp-phơ và nói nhỏ-nhỏ : « Sớp-phơ kia ! » Ông cũng đáp nhỏ-nhỏ : « Người của tôi, không sao đâu mà sợ » Ông lại vói tay tắt ngọn đèn trong mui xe rồi choàn ôm mình cô. Tiếng máy xe chạy nghe vo-vo, đèn rọi đường phía trước sáng lòa, còn trong xe thì im-liềm lặng-lẽ, chỉ lâu-lâu nghe tiếng ông Hội-đồng nói lao-xào với nghe tiếng cô Oanh cười nhỏ-nhỏ mà thôi.

Xe lên tới Xuân-Trường, ông Hội-đồng biểu sớp-phơ ghé vô nhà hàng. Ông mở cửa xe, nắm tay dắt cô Oanh leo xuống. Vì đêm nay có dạ-yến dưới Saigon, nên nhà-hàng trên này không có khách. Ông Hội-đồng lựa một cái bàn để dưới góc cây khuất-tịch kin-đáo, ông mời dắt cô Oanh lại đó mà ngồi rồi biểu bồi bung soupe và lấy rượu chát.

Hai người ngồi ăn uống, nói chuyện nhỏ-nhỏ, coi bộ thân-mật mà lại vui-vẻ vô cùng. Ăn uống xong rồi mới dắt nhau lên xe mà trở về. Xuống tới chợ Thủ-đức, ông Hội-đồng dạy sớp-phơ ngừng xe lại, ông cho một đồng bạc và biểu vô quán mà ăn nem. Ông lại nói với cô Oanh : « Bây giờ hai đứa mình ra phía trước mà ngồi, qua cầm tay bánh chạy đi chơi một lát ».

Cô Oanh dụ-dự hỏi :

— Đi đâu nữa ? Khuya quá, xin anh đưa giùm, em về.

— Mới một giờ rưỡi. Đi chơi chừng nửa giờ, để sếp-phơ ăn rồi mình trở lại rước nó về luôn thể chớ.

— Anh báo hại về tới nhà sáng bet cho mà coi.

— Không có đâu. Qua hứa chắc qua sẽ đưa em về trước 3 giờ.

Cô Oanh bèn ra phía trước mà ngồi với ông Hội-đồng. Ông mở máy cho xe chạy vòng theo chợ rồi quanh qua đường đi Bình-Đức.

Đúng 2 giờ rưỡi xe mới trở lại. Ông Hội-đồng với cô Oanh ra phía sau mà ngồi. Sếp-phơ lên cầm tay bánh chạy về Saigon

Gần tới nhà cô Oanh biểu sếp-phơ ngừng xe lại rồi leo xuống xe. Ông Hội-đồng nắm tay từ giã cô và nói: « Em nhớ nghe hôn, đúng 3 giờ chiều mai, xe qua đậu ngay trước chợ Tân-Định ».

Cô Oanh gặc đầu mà cười.

Ông Hội-đồng liều sếp-phơ đi.

MỘT bữa chúa-nhật, lối 8 giờ sớm mới, thầy Thiện ngồi dạy con Yến học vần A. B. C. Thầy chỉ chữ nào, con nhỏ đều nói trùng chữ nấy. Thầy rất vui lòng, nên vỗ đầu con mà nói : « Con học giỏi lắm, mới mấy tuần nay mà con đã biết mặt chữ hết rồi. Sáng mai vô trường con thưa với cô-giáo dạy con học vần-xuôi đi, nghe hôn con »

Con Yến được khen thì toại chí, nên nói :

— Chiều hôm qua cô có nói đề thứ hai cô sẽ dạy con học B. A. *ba*, B. *Ă*. *bá*.

— Ừ, phải. Học cái đó đã.

— Cô nói đề rồi cô dạy con học viết nữa.

— Ừ, đề mai mốt ba sẽ mua tập, mua viết cho con học viết. Con rán học cho giỏi, rồi thứ năm, chúa-nhật, ba biểu má dắt con đi coi hát bóng.

— Con không ưa coi hát bóng ba à. Con muốn đi vô vườn bách-thú đặng coi chim chơi.

— Cũng được. Như con muốn đi coi vườn bách-thú thì má cũng sẽ dắt con đi.

— Sao ba không đi với con ?

— Ba mắc làm việc hoài, có rãnh đâu mà đi với con được.

Cô Oanh ở trong buồng bước ra ; bữa nay cô mặc một bộ đồ thiệt tốt, tay cầm một cái bóp thiệt đẹp, mà chơn mang một đôi giày cũng thiệt mới.

Con Yến vừa ngó thấy thì nói : « Má bạn áo tốt dữ ! »

Cô Oanh bước lại đứng trước tấm kiếng mà soi mình, không nói chi hết.

Con Yến hỏi : « Má đi đâu vậy má ? »

Cô Oanh không thềm day lại, mà cô lại nạt lớn : « Tao muốn đi đâu tao đi, hỏi làm gì ».

Con nhỏ ngó cha, mà mặt coi buồn hiu.

Thầy Thiện thấy vậy bèn nói với vợ :

--- Mình có đi chợ thì cho em nó đi với. Nó học cả tuần, đến chúa-nhựt cho nó đi chơi chút đỉnh cho nó vui.

--- Dắc theo lòng-thòng ai mà chịu cho được nà. Tôi không đi chợ nào hết, tôi đi lên Thủđầumột lặn.

--- Đi làm chi trên Thủđầumột ?

--- Chị Tuyết muốn mua sớ cao-su miệt trên nên chị rủ tôi đi coi chơi.

--- Cô Tuyết muốn mua vườn thì cô đi coi, chớ mình đi làm chi.

--- Kiểm chuyện đi ! Hề đi chơi với chị em người ta, thì cứ theo kích-bát.

--- Không, tôi nói chuyện mà nghe, chớ kích-bát nỗi gì. Thuở nay mình muốn đi đâu mình đi, tôi có ngăn cản bao giờ đâu.

--- Cản sao được.

Thầy Thiệu rùn vai mà ngó chỗ khác.

Cô Oanh bước ra cửa kêu xe-kéo. Thầy Thiệu hỏi với :

--- Mình đi chơi tới chừng nào mới về, nói cho tôi biết dặng chờ ăn cơm.

— Ở nhà cha con ăn cơm đi, đừng có chờ. Mua đồ đem theo xe mà ăn, không về ăn cơm đâu. Không biết chừng tối mới về.

Cô Oanh nói mấy lời rồi lên xe-kéo đi tuốt.

Thầy Thiệu kêu con Sáu, biểu dắc em ra trước chơi, rồi thầy ngồi chống tay trên bàn viết, mở một cuốn sách để trước mặt, mà hai hàng nước mắt chảy ròng-ròng. Thầy ngồi trân-trân trót một giờ rồi thầy bước vô trong mà rửa mặt.

Chị Thịnh đi chợ về, mắc lo làm cá nấu cơm ở nhà sau, nên phía trước im-liêm. Thầy Thiệu chịu sự

vắng-vẽ ấy không được, muốn kiếm con đặng chọc nó nói đỡ-đỡ cho vui, mà ra trước nhà đứng ngó, thì con Sáu đã dắt con Yến đi đâu mất. Thầy dòm qua nhà cô Lý, thấy cô đang ngồi tại bàn viết, thầy mới trở vó khép cửa lại rồi bước qua nhà cô.

Cô Lý mặc một cái quần lãnh đen với một cái áo bà-ba vải trắng, thấy thầy Thiện bước vô thì chào hỏi mời ngồi, rồi lật-đật đi vô buồng thay áo mà mặc một cái áo dài bằng nhiều đen, đặng hầu chuyện với khách cho đủ lễ.

Cô thấy thầy ngồi im-liềm, sắc mặt không vui, cô muốn gheo cho thầy nói chuyện, nên hỏi : « Bữa nay chúa-nhật, anh không đi chơi hay sao ? »

Thầy lắc đầu mà đáp cụt-ngủn : « Không ».

Cô kéo ghế ngồi ngang với thầy mà nói nữa :

— Nếu anh cho phép thì em sẽ làm một ly ca-phê mà đãi anh.

— Cám ơn cô. Hồi sớm mời tôi uống ca-phê rồi.

— Vậy thì anh uống nước trà hay không ?

— Xin cô đừng lo, tôi không khát nước.

— Bữa nay sao chưa thấy cháu Yến qua bên này chơi ?

— Con Sáu mới dắt nó đi chơi.

— Châu mới tập đi học mà coi bộ sốt-sắn lắm. Em chắc ngày sau châu sẽ trở nên một trò giỏi trong lớp.

— Nhờ có cô dìu-dắc, nên nó học được, thiệt tôi mừng quá. Cái ơn của cô chẳng bao giờ tôi dám quên.

— Có ơn gì đâu. Em làm giáo-sư tự-nhiên em phải khuyến-dụ mà kiếm học - trò chớ. . . . Còn bộ tiểu-thuyết về phong-tục hôm nay anh soạn đã xong rồi hay chưa ?

Thầy Thiện châu mày, thở dài một cái rồi ngó chỗ khác mà đáp :

-- Tôi viết rồi, nhưng mà chắc phải bỏ, chớ không thể xuất bản được.

-- Ủa ! Sao vậy ?

-- Tôi nghĩ lại thì những lý-tưởng trong đó non-nớt lắm, không được đúng-đắn.

-- Hôm nọ ngồi đàm luận phong-tục với em, anh bày giải mấy cái lý-thuyết em nghe phải hết, sao bữa nay anh lại cho rằng không đúng-đắn ?

-- Tại tâm-hồn của tôi đã dời-đổi rồi. Những lý-tưởng hôm nọ tôi cho là hay, bây giờ tôi coi lại thì là dở lắm.

-- Có lẽ nào mới mấy tuần nay mà anh đổi hẳn tâm hồn như vậy được ?

-- Được lắm chớ. Máy tuần-lễ đã nhiều lắm rồi. Con người hề gặp nhất thì tâm-hồn có thể đổi trong giây phút được.

-- Nếu em không sợ anh trách em tọc-mạch, thì chắc em sẽ hỏi anh coi vì cớ nào mà anh đổi tâm-hồn mau như vậy.

Thầy Thiện không đáp lại, thầy ngồi lặng thinh một hồi rồi nói :

-- Trong bộ tiểu-thuyết của tôi, tôi nhiệt liệt bình-vực quyền tự-do giao-thiệp của đờn-bà. Mà hôm nọ nói chuyện với cô, tôi cũng táng-tụng cái lý-thuyết ấy. Cô có cãi lại rằng : đời này phải để cho đờn-bà hưởng tự-do mới thích hợp với trình-độ tiến-hóa. Nhưng mà quyền tự-do có giới-hạn cũng như các quyền khác. Phần nhiều đờn-bà của mình ít học, nên sợ e họ không hiểu giới-hạn đến chỗ nào, rồi họ trèo leo ra ngoài vòng mà sanh họa. Máy lời cô cãi như vậy đó, bữa nay tôi mới biết thiệt là đúng-đắn.

--- Hôm nọ vui miệng em cãi với anh mà chơi, chớ về vấn-đề ấy em không có khảo-cứu, nên em không dám đoán quyết.

--- Không, cô nói trúng lý lắm chớ. Đờn-bà của mình phần nhiều không có đủ giáo-dục, nên giao quyền tự-do giao-thiệp cho họ cảm thiệt là hiểm-nghèo. Họ cảm cái quyền ấy chẳng khác nào con nit cầm gươm cầm dao ; nó vúc-vắc một lát rồi nó phải.

đứt tay, mà có khi nó làm đứt tay đứt chơn tới người khác nữa.

--- Phong-tục mới muốn cho đờn-bà được hoàn-toàn tự-do. Anh viết tiểu-thuyết mà anh bình cái lý-thuyết ấy thì hạp thời lắm. Đã vậy mà hôm trước anh nói anh sẽ kích-bát chỗ xấu, chỗ hại của phong-tục, thế thì có chỗ gì không chánh-đáng đâu mà anh ái-ngại

--- Tại tôi bình vực cái lý-thuyết như vậy đó nên bộ tiểu-thuyết của tôi mới hư. Còn kích-bát chỗ xấu của phong-tục, thì tôi nói yếu-ớt lắm, nên nay coi lại tôi không vừa ý. Thế nào tôi cũng phải bỏ mà viết lại bộ khác. Mà hễ tôi viết lại thì chắc tôi sẽ viết khác hẳn.

--- Anh sẽ công-kích quyền tự-do của đờn-bà hay sao ?

--- Phải. Tôi sẽ nghịch hẳn với cái phong-tục khốn-nạn ấy. Tôi sẽ khuyên những người có vợ phải nhốt vợ ở nhà, đừng có cho đi đâu hết, nếu họ muốn cho gia-đình khỏi tan rã.

--- Em không hiểu tại sao mà bữa nay anh lại oán đờn-bà dữ vậy.

Thầy Thiện nghe mấy lời ấy thì chau mày trợn mắt nói luôn một giọt : « Không oán làm sao được, cô ! ... Tôi oán lắm, tôi thù lắm ! ... Đờn-bà mới ! ... Quyền tự-do ! ... Hừ ! khéo bày chuyện đặng phá gia-đình ! ... Khốn nạn lắm ! ... »

Thầy nói rồi thầy chống tay lên trán, rung-rung nước mắt, bộ tức-giận mà lại đau-đớn lắm.

Cô Lý biết thầy uất-ức về việc gia-đình, cô muốn khuyên giải, song không rõ tâm-sự của thầy, cô không biết phải nói thế nào, nên cô ngồi lặng thinh mà ngó.

Thầy Thiện cũng ngồi im-liêm một hồi lâu rồi thầy lấy khăn lau nước mắt và nói :

--- Qua nhà cô chơi mà tôi nói ồ-ào, lại nói những lời bất nhã, thiệt tôi có lỗi nhiều lắm. Tôi xin cô tha lỗi cho tôi.

--- Anh em đàm luận mà chơi, có hại gì đâu. Huống chi anh có nói tiếng nào mịch lòng em đâu mà anh phải xin lỗi.

--- Vì giận nên tôi có nói nặng lời một chút. Đờn-bà có kẻ quấy, mà cũng có người phải, chớ không phải hết thấy đều quấy, nên tôi được phép nói xô-bõ xô-bộn như vậy. Tại tôi phiền đờn-bà của tôi quá, sự phiền ấy tràn-trề trong óc, nên hễ mở miệng thì lọt ra những lời thán oán đó.

--- Vợ chồng ở một nhà làm sao mà khởi xích-mịch chút đỉnh. Xin anh chẳng nên nhớ những việc nhỏ-mọn như vậy mà phiền lòng.

--- Không. Vợ chồng tôi có xích-mịch đâu. Tôi có vợ đã 6-7 năm nay, chẳng bao giờ tôi có nói nặng-nề với vợ một tiếng nào hết. Tôi là một người có học-thức, tôi yêu vợ, mà tôi lại trọng vợ lắm. Tôi mà phiền vợ tôi đây, ấy là vì tôi thấy vợ tôi nó không biết thương tôi, không biết trọng tôi lại. Nó làm cho

tôi đau đớn buồn rầu, mà coi bộ nó không biết ăn năn, nó cứ làm thẳng tới hoài, thế khi tôi chết nó cũng không tiếc.

— Chị Oanh yêu chồng lắm, có lẽ nào chị có cái thái-độ kỳ-cục như anh nói đó vậy.

— Nói chuyện với cô, mà tôi đem cữ-chữ của vợ tôi ra đặt tôi trách móc, thì bất nhả thiệt. Nhưng vì sự phiền não trằng-trề trong lòng tôi, không thể tôi nín được; lại cô là chị em với vợ tôi, nên tôi phải nói cho cô nghe để cô phân đoán coi tôi trách vợ tôi ưng cho nó hay là oan. Cô vẫn biết thuở nay tôi để cho vợ tôi thông-thã lắm, muốn đi đâu hay là chơi với ai đều tự-do, chẳng bao giờ tôi cấm cản; ban đêm đi coi hát hay là đi khiêu-vũ với chị em đến gần sáng mới về tôi cũng không rầy, nghĩ vì vợ tôi có tánh ham vui, song nó thương tôi, nên tôi không nghi việc chi hết. Thuở nay tuy cũng đi chơi, song lâu lâu mới đi một bữa. Có lúc sau này nó đi thường quá, đi ngày đi đêm, đi hoài, không biết đi đâu không kể đến chồng con gì nữa hết. Đã vậy mà cách ăn mặc của nó coi lại khác hơn hồi trước. Nó làm cho tôi phải ái-ngại lo sợ quá, cực lòng nhọc trí không biết chừng nào.

— Anh nói bao nhiêu đó cũng đủ cho em hiểu gia-đạo của anh rồi. Anh sanh chúng ghen chớ gì!

— Không phải tôi ghen. Nếu vợ tôi nó hết thương tôi, nó lấy người khác, thì tôi ghen làm gì. Tôi lo là lo cho vợ tôi nó ham vui rồi hư thân nó. Tôi sợ là

sợ gia-đình tan rã, rồi con Yến bơ-vơ tội nghiệp mà thôi chớ.

Thầy Thiện nói tới đó rồi thầy chảy nước mắt nữa.

Cô Lý thở dài mà nói :

--- Anh lo sợ như vậy không phải vô lý. Sao anh không than-thở với chị và khuyên chị đừng có đi chơi nữa.

--- Hề tôi mở miệng thì vợ tôi nó nói tôi áp-chế nó khi tôi thủ-cự, nó mắng tôi ghen bậy, nên có cái nghĩa phải quấy gì được đâu. Tôi xin cô bữa nào có dịp nói chuyện với vợ tôi, cô làm ơn khuyên giải giùm cho nó đừng có đi chơi nữa. Nếu cô đổi tánh ý của vợ tôi được, thì cô làm ơn cho vợ chồng tôi lớn lắm vậy.

--- Em sẽ rán sức. Mà anh cũng phải dùng lời phải trái mà khuyên chị nữa mới được chớ.

--- Phải. Tôi cũng khuyên theo phần tôi chớ sao

Con Yến đi chơi về, ngó thấy cha ngồi bên nhà cô Lý thì nó chạy qua, chấp tay xá chủ nhà, rồi lại đứng một bên cha.

Thầy Thiện nghĩ trước mặt con không lẽ nói chuyện vợ nữa, nên thầy đứng dậy từ cô Lý mà về.

Cô Lý ôm mặt con Yến mà hun, rồi đưa cha con thầy Thiện ra cửa.

Thầy Thiện day lại nói : « Xin cô nhớ nói giùm chuyện ấy. »

Cô Lý gặc đầu.

* * *

G Ầ N tới Tết.

Bữa thứ năm nghỉ học, nên gần 2 giờ rưỡi trưa, thầy Thiện đi làm việc rồi thì con Yến ra đứng trước cửa mà chơi.

Cô Lý ngó thấy con nhỏ thì kêu mà hỏi :

--- Cháu, có má ở nhà hay không ?

--- Thưa, có.

--- Má làm việc gì ở bên ?

--- Thưa, má cháu nằm chơi, chờ không có làm việc chi hết.

Cô Lý bước qua, thấy cô Oanh đang nằm trên cái divan mà đọc nhật trình, thì nói lớn :

— Chị, dủ hôn, ở khít một bên, mà mặc đi sớm về tối, nên ít gặp chị quá ! Chị mạnh giỏi ?

Cô Oanh lồm-cồm ngồi dậy mà đáp : « Cám ơn chị. Tôi mạnh luôn luôn. Mời chị ngồi chơi. Bữa nay sao chị không đi dạy học ? »

Cô Lý cười và kéo ghế mà ngồi và đáp :

--- Bữa nay thứ năm, học trò nghỉ học.

--- À, tôi quên. Con Yến ở nhà kia mà.

--- Tôi trông gặp chị đặng tôi mét cháu Yến đó.

--- Nó có lỗi chi đó mà chị mét ?

--- Nó có một lỗi là ham học quá !

--- À ! Nó ham học lắm hay sao ?

--- Ham học lắm. Chị có một đứa con thiệt là đáng-đích, từ bà Đốc cho đến mấy cô giáo ai cũng thương nó hết.

--- Tới nhà trường nó sợ, nên nó mới dễ thương đó, chớ ở nhà nó đổng-đánh chịu không nổi.

--- Chị nói như vậy, chớ tôi có thấy nó đổng-đánh hồi nào đâu.

--- Sao lại không có. Nó thấy ba nó cứng rồi nó chùng-chùng lắm chớ.

--- Có con như vậy cứng cũng phải lắm. Tôi có được một đứa con như cháu Yến chắc tôi coi như vàng.

--- Chị muốn thì tôi cho chị đó ; chị đem về bên nhà chị nuôi đi.

--- Chị có một đứa con mà chị cho tôi rồi chị làm sao.

--- Tôi không cần. Bây giờ tôi nghĩ lại làm đờn-bà mà có con lòng-thòng thì khốn nạn không có cái gì hơn.

--- Sao chị lại nói như vậy? Con gái lớn lên hề lấy chồng thì là cốt lập gia-thất cho lâu dài. Con là cái kết-quả của cuộc vợ chồng, nhờ nó nên vợ chồng càng thương-yêu, càng khấn-khit chớ.

--- Con là tội-báo chớ! Hồi nhỏ tôi dại nên tôi lấy chồng. Bây giờ tôi ăn-năn lắm. Ở một mình như chị vậy thiệt sung-sướng không biết chừng nào.

--- Phận tôi khác, phận chị khác, đem ^{so} sánh sao được. Mà chị đã có chồng rồi, lại có một người chồng rất quý báu, chị chẳng nên nói như vậy ảnh nghe rồi ảnh buồn.

--- Theo con mắt chị coi thế nào không biết, chớ theo con mắt tôi thì không quý báu chi hết.

--- Tôi coi ảnh ở với chị ít có đờn - ông nào được như vậy. Ảnh thương chị, mà ảnh lại trọng chị nữa.

--- Thương tôi, trọng tôi, theo cách của chồng tôi đó, coi lại không bỏ ích chi cho tôi hết, bởi vậy tôi không màng.

--- Có chồng như vậy mà chị chưa vừa lòng chớ! Tôi tưởng đờn-bà có chồng chẳng hưởng cái hạnh-phước gì lớn cho bằng cái hạnh - phước được chồng yêu. Chị đã được chồng yêu, thì chị còn mong việc gì nữa? Tôi biết ảnh yêu chị lắm.

--- Sao chị dám chắc?

--- Hôm nọ ngồi đàm luận với tôi, ảnh có tỏ bày việc nhà cho tôi nghe, bởi vậy tôi mới biết ảnh

thương chị. Ảnh nói hễ ảnh thấy chị đi chơi thì ảnh buồn mà lại lo lắm, ngặt vì chị có tánh ham vui, lại đời này phải để cho đờn-bà hưởng tự-do trong sự giao thiệp, bởi vậy ảnh không nỡ ngăn cản và bắt chị phải ở nhà. Nếu ảnh không thương, thì có bao giờ ảnh thêm lo xa như vậy.

— Tôi muốn đi đâu tôi đi, ngăn cản sao được. Cha mẹ tôi gả tôi lấy chồng, chớ có phải bán mọi đâu, mà cầm tù tôi.

— Mà chị đi chơi, ảnh có rầy-rà lần nào hay không?

— Không. Rầy sao được.

— Xin chị hãy xét lại mà thương ảnh. Chị đi chơi, ảnh đau-đớn hết sức mà không dám hờ môi, bao nhiêu đó cũng đủ thấy ảnh trọng chị nhiều lắm.

— Tôi đã nói cái cách trọng như vậy tôi không cầu. Họ trọng mình mà họ bắt mình tối ngày phải ở nhà giữ con, nấu cơm, nấu nước cũng như đày-tờ vậy, trọng như thế thì tôi xin nhường cho người nào có cái óc nô-lệ họ hưởng lấy, chớ tôi không thể hưởng được.

Cô Oanh nói dứt câu rồi ngoe-ngoãy đi lấy lượt gỡ đầu.

Cô Lý hỏi:

— Chị tính đi đâu hay sao mà gỡ đầu?

— Tôi phải đi xuống Bến-Thành mua đồ một chút.

--- Thôi để tôi về đặng chị sửa-soạn mà đi. Chị đi chợ mà chị đem cháu Yến theo hay không?

--- Không.

--- Vậy tôi xin phép chị cho cháu qua chơi với tôi một lát.

--- Được. Chị muốn bắt luôn nó ở bên cũng được nữa.

--- Chị nói chơi, chớ ãnh dương chịu rời nó ra.

Cô Lý kêu con Yến rời nắm tay dắt nó về bên nhà cô.

Cô Oanh trang điểm rồi kêu xe-kéo mà đi. Quá 6 giờ lối, đèn ngoài đường đã bật cháy lên rồi cô mới trở về, tay có xách một gói cam Tàu.

Con Yến ngó thấy mẹ thì lật-đật chạy về mà mừng. Nhưng mà cô Oanh không thèm ngó tới con, cô để gói cam trên tủ rượu, rồi đi thẳng vô buồng mà thay đồ. Một lát cô trở ra mở gói cam lấy một trái ngồi lột vỏ. Cô thấy con Yến đứng xờ-rờ thì nạt rằng : « Thấy ai ăn vật gì cũng ngó miệng hết thấy. Muốn ăn thì lại tũ lấy một trái mà ăn đi ».

Con Yến rón-rén lấy một trái cam rồi cầm đi vô nhà sau.

Cách một hồi thầy Thiện về. Chị Thịnh dọn cơm rồi thầy mới kêu vợ con đi ăn.

Ngồi ăn cơm, cô Oanh không nói chuyện, cô ăn riết cho hết chén cơm, rồi bỏ đi ra phía trước mà nằm trên ghế xích-đu.

Chừng thầy Thiện ăn rồi, thầy thấy gói cam để trên tủ rượu, thầy lấy một trái mà lột và hỏi vợ :

— Ai mua cam đây ?

--- Ai vô đây mà mua, khéo hỏi kỳ-cục dữ hôn !

--- Gần tới Tết nên có cam tốt quá. Bữa nay đã 20 rồi. Con Yến còn học có hai bữa nữa thì bãi trường. Tôi muốn năm nay mình đem con Yến về trước dưới nhà mà chơi, rồi bữa 30 tôi sẽ về sau, chớ đợi tới Tết đi một lượt, xe chật-chội khó lòng quá. Bữa mình về mình nhớ mua ít ki-lô cam đem về ; bà già ưa ăn cam lắm.

--- Tết năm nay tôi về không được. Mình có muốn cho con Yến về dưới thì xin phép nghỉ mà dắt nó đi.

--- Tại sao mình về không được ?

--- Tôi mắc đi Đà-Lạt với chị em. Tôi hứa với người ta rồi.

--- Muốn đi chơi Đà-Lạt thì ngày thường ta đi, chớ Tết phải về nhà cúng quây ông bà, bỏ đi chơi như vậy sao phải.

--- Năm nào cũng cúng hoài, có thấy ông bà nào về ăn đâu mà cúng. Tôi nhứt định nghỉ cúng một năm đặng đi chơi.

--- Minh nói ngang như vậy sao được ! Theo phong hóa mới thì theo, nhưng mà sự thờ cha kính mẹ, phụng tự ông bà, mình chẳng nên bỏ. Nếu theo văn-minh rồi đá đập bàn thờ, khinh bĩ cha mẹ, làm như vậy thì tôi không thể chịu được.

--- Chịu không được thì thôi.

Nghe câu trả lời văn-tắt mà vô-tình như vậy, thầy Thiện giận đỏ mặt, nhưng mà thầy dẫn lòng làm lãng, bỏ đi vô trong rửa tay và uống nước, không muốn nói nữa.

Cô Oanh cũng cứ nằm trên ghế xích-đu.

Thầy đốt một điếu thuốc rồi ra đứng trước cửa mà ngó mông ngoài đường. Chẳng hiểu thầy suy nghĩ thế nào, mà đứng một hồi lâu, rồi thầy trở vô ngồi một cái ghế ngay mặt vợ và nói rằng : « Bữa nay tôi tỏ thiệt với mình, sự đau-đớn của tôi về vợ con đã tràng-trề rồi, tôi hết thể chất-chứa trong lòng nữa được. Vậy tôi xin mình để cho tôi tỏ hết tâm sự của tôi cho mình nghe. Mình nhớ lại mà coi, vợ chồng ở với nhau sáu bảy năm nay, tôi chẳng có lo đều chi hơn là lo cho mình được sung-sướng vui-vẽ. Mình muốn thì tôi muốn, mình vui thì tôi vui, mình buồn thì tôi buồn, bởi vậy mình chơi với ai tôi không đờn-ren, mình muốn đi đâu tôi không ngăn cản. Tôi ở với mình như vậy là vì cái tình tôi thương mình nó đầy đủ quá, không còn chỗ nào trống mà chen sự nghi ngại vô được. Mà nghi-ngại nỗi gì ? Tôi thương mình,

tôi trọng mình quá ; lại vợ chồng ở với nhau đã có một mặt con, có lý nào mình không thương tôi hay sao mà nghi-ngại. Ngặt vì trong lúc sau đây tôi thấy cái cử-chỉ của mình đối với chồng con không phải như hồi trước vậy nữa ; với tôi thì mình lơ-lững, với con thì mình lợt-lạt, mà mình lại thã đi chơi hoài, mỗi tuần đi hai ba đêm, còn đi thăm tới ban này nữa. »

Cô Oanh day mặt chỗ khác mà đáp :

--- Ừ, tôi buồn nên tôi đi chơi. Tôi có chối đâu. Tôi đi coi hát, đi khiêu-vũ với chị em, tôi có tội gì đâu mà chối. Cha chã, bây giờ lại sanh tật ghen nữa chớ ! Người ta không ghen mình đó là may, sao lại trở ghen người ta ?

--- Minh muốn nói cái gì vậy ? Tôi có việc gì mà mình ghen tôi ?

--- Thôi, đừng có làm bộ mặt ngay. Tôi biết hết.

--- Lời mình nói có thể làm cho tôi trào máu họng được !

--- Vậy chớ lời mình nói đó lại không làm cho tôi trào máu họng được hay sao ?

--- Tôi nói chuyện phải quấy cho mình nghe chớ tôi có ghen đâu. Không, tôi không có cái thói xấu-xa đó đâu. Nếu tôi có thói ghen thì thuở nay mình đi đâu tôi theo đó, tôi đâu để mình đi chơi thong-thã như vậy.

--- Tôi là người ta, chớ có phải là trâu bò gì hay sao nên phải có thẳng chẵn.

--- Xin mình đừng cãi, để tôi nói hết ý cho mình nghe. Lúc sau này mình đi chơi nhiều quá, tôi lấy làm buồn mà lại lo sợ nữa. Hôm nay tôi muốn khuyên dứt mình phải giảm bớt một chút. Mà nói ra tôi sợ mình buồn, nên tôi không nỡ nói. Hồi này tôi mới bắt đầu nói chuyện với mình, mà mình đáp lại một câu vô-tình bất-nghĩa thái thậm, tôi đau-đớn lung quá, dẫn nữa không được, nên tôi phải nói ra đây. Tôi xin mình, nếu mình có lòng thương chồng thương con, thì từ rày sắp lên mình bớt đi chơi, nhứt là đi ban đêm một mình, bởi vì mình đi chơi thì tôi buồn lung lắm vậy. Dầu mình không sợ tiếng thiên-hạ đàm tiếu đi nữa, mà tôi buồn rầu đây mình cũng không kể hay sao ».

Cô Oanh vụt đứng dậy mà hỏi :

--- Ai đàm tiếu ? Tôi buồn nên tôi đi chơi, mà con nào dám dị-nghị đó ? Mình phải nói tên nó cho tôi biết dặng tôi trả lời với nó.

--- Tôi thí-dụ cho mình nghe, chớ tôi có biết ai đàm tiếu đâu mà nói.

--- Tôi hiểu hết. Bây giờ mình có quân-sư bày mưu bày kế dặng mình nhục mạ tôi mà !

--- Mình đừng có nói điên. Vợ chồng phân trần hư thiệt với nhau, nếu mình tính kéo câu chuyện cho lạc đề như vậy, thì còn nói chuyện gì nữa được.

--- Tôi đề điên đâu. Tôi khôn lắm chớ. Thà là tôi bạc người ta, chớ chẳng bao giờ tôi chịu để cho ai bạc tôi đâu mà mong.

--- Tôi khuyên mình đừng có nóng giận mà nói ra những tiếng bất-nghĩa nó làm cho có vết thương trong lòng tôi, rồi khó điều trị cho lành lại được.

--- Ối! Tôi không cần sự gì nữa hết. Vợ chồng nếu vui thì ở với nhau chơi, còn nếu buồn thì một người một ngả.

— Minh có biết mỗi lời mình nói đó là một mũi giùi nhọn đâm vào trái tim tôi hay không?

— Đâm vào đâu cũng được. Ối! thà là dứt phứt một lần cho rồi, để gai mắt nhiều ngày càng thêm khổ. Muốn làm nhọc lòng tôi, thôi thì tôi đi, tôi về nhà đó rồi rước họ về mà ở.

--- Rước ai?

--- Muốn rước ai tự ý.

--- Còn mình đi đâu?

— Tôi đi đâu mặc kệ tôi, không cần hỏi làm chi.

Cô Oanh ngoe-ngoãy bỏ đi vô buồng, mở tủ lấy quần áo sắp vô một hoa-ly lớn.

Thầy Thiện lắc đầu rồi bước lại bàn viết mà ngồi, con Yến theo nằm trên cái ghế canapé gần đó. Ngoài đường có gánh chè đậu đi ngang rao tiếng iãnh lốt, lại có mấy chú xa-phu gây lộn mắng chưởi nhau om-sòm. Mà thầy Thiện vẫn ngồi trơ-trơ, mắt ngó vô vách, không nói chi hết, còn con Yến cũng nằm im-liềm dường như ngủ mê.

Cách một hồi lâu, chị Thịnh vác cái hoa-ly đi ra cửa; cô Oanh y phục đàng hoàng xăng-xái đi theo sau.

Thầy Thiện kêu vợ mà hỏi : « Minh, thiệt mình đành bỏ tôi với con Yến mà đi hay sao ? »

Cô Oanh day lại mà đáp : « Không có mình đâu gì nữa hết. Tôi với thầy hết duyên nợ rồi. Thôi, thầy kiếm vợ khác đặng nó làm tôi mọi cho mà nhờ. Tôi cũng giao con Yến cho mà nuôi, tôi không thèm giành đâu.»

Cô nói dứt lời rồi kêu xe-kéo lại, biểu chị Thịnh để hoa-ly lên trước, rồi cô mới bước lên xe.

Con Yến chạy ra cửa và khóc và kêu : « Má, má », nghe rất thảm thiết, mà cô Oanh không thèm ngó lại, biểu xa-phu kéo xe đi cho mau.

Thầy Thiện bước ra nắm tay con mà dắc vô nhà, nước mắt chảy đầm-dề.

N G O Ì I vòng châu-thành Bà-Chiều. tại ngã ba đường Quãn-Tám đưng đường Cây-Quéo, gần nhà ga xe-điện Xóm-Gà, có một đường làng, trải đá đõ, nối với đường Quãn-Tám mà đi qua miệt Xóm-Thơm. Đi vô đường làng ấy chừng ít trăm thước, thấy phía tay trái có một miếng đất trống, rộng lớn trên vài mẫu tây, rồi kể đó lại có một sở vườn chung quanh tre trồng bịt-bù, ở trong có những xoài, mít, nhãn, mần-cầu trồng riêng từ liếp. Chính giữa vườn có một cái nhà gạch cất theo kiểu nhà bánh-ếch, rộng-rãi, cao-ráo, day cửa ra miếng đất trống mới nói đó. Muốn vô nhà thì đi theo đường xe, bắt đầu tại đường làng chạy dài theo hàng tre, rồi quanh qua tay mặt mà vô sân, Vì trong vườn cây trồng giáp hết, nên chung quanh nhà không trồng bông hoa, rau cải thứ gì được nữa, duy dài theo hai bên đường vô sân người ta trồng rau-dừa với nở-ngày trổ bông trắng đõ để ra vô xem cho vui mắt một chút mà thôi.

Nhà và vườn này hồi trước thuộc của một người An-nam sáng lập, nhưng vì mắc nợ ngân-hàng mà rã không nổi, nên cách một năm trước bị chủ nợ biên tịch rồi thi hành phát mãi lấy trừ nợ. Ông Hội-

đồng Đảng đi dạo chơi, dòm thấy chỗ thanh-tĩnh mà lại sạch-sẽ, đáng tổ-chức cảnh bông-lai-giã để lúc rảnh-rang đến say-sưa với tiên-nữ kiêm-thời, nên ông hỏi mượn rồi để cho cô Oanh ở đó đã mấy tháng rồi.

Một bữa thứ bảy, lối 7 giờ tối, mặt trăng đã lên khỏi ngọn tre nên dọi vô sân sáng lóa. Đã vậy mà trong nhà đèn đốt cùng hết, lại cửa lớn cùng các cửa sổ đều mở bét, nên yển đèn hiệp với yển trăng mà soi từ trong ra ngoài sáng-sủa như ban ngày. Có bốn năm người bồi mặc quần áo trắng, mang giày tây trắng, chạy lảng-xảng, người thì đương đặt một cái bàn dài ngoài sân, rồi sắp ghế chung quanh đếm có vài chục cái, kẻ thì dọn cho trống cái phòng phía trước ở trong nhà, không còn để vật chi hết, duy bên góc tay mặt có một bộ ván mà thôi.

Có một chiếc xe-hơi chạy vô ngừng trước sân, rồi một người trạc chừng 40 tuổi, mặc đồ tây trắng coi rất sắc-sảo, cổ thắt nơ (noeud) đen, chơn mang giày da láng, trên xe bước xuống kêu bồi om sòm. Hai người bồi, đương sắp ly trên bàn, nghe kêu thì lật-đật chạy lại. Người mới tới bèn hỏi: « Mấy anh em dọn-dẹp đã xong rồi hay chưa? » Hai người bồi nói trong ngoài đã dọn xong rồi hết, y như lời dặn hồi trưa. Người ấy gặc đầu và nói nữa: « Để tôi coi lại. Mấy anh em coi khiên đồ trên xe mà đem vô nhà đi, đem vô đây rồi tôi chỉ chỗ cho mà để? »

Người ấy đi vòng coi cái bàn ngoài sân, rồi bước lên thềm mà vô nhà. Qua khỏi cửa, người đứng lại nhấm cái phòng dọn trống phía trước, miệng chúm-chím cười, rồi đi thẳng vô trong. Cách một lát, người trở ra hỏi một anh bồi :

— Bà đi đâu vắng ?

— Bầm, bà ở trong phòng bên này đây, chắc bà mắc thay đồ sửa soạn đặng tiếp khách.

— Còn sớm mà, mới 7 giờ.

Cô Oanh mở cửa một căn phòng phía trong mà bước ra. Cô mặc một bộ đồ hàng màu bông hường giọt, hàng thiệt tốt, mà may theo kiểu kiêm-thời cũng thiệt khéo, cô mang một đôi giày cao gót đóng bằng da cũng màu ấy, cô hớt tóc cụt lại uốn quăn phía sau ót, cô đeo một đôi bông tai nhận hột xoàn tròng tròng, tay trái cũng có đeo một chiếc vàng nhận xoàn ; nhờ trang-suất ấy nên sắc cô coi càng thêm đẹp hơn hồi trước bội phần.

Cô vừa thấy người khách thì chúm-chím cười rất hữu duyên và hỏi : « Thầy Bảy, ông cậy thầy mua giùm đồ ăn đồ uống gì lăng-xăng đó, mà sao tới bây giờ chưa có vật gì hết vậy ? »

Thầy Bảy này, tuy nói với ai cũng xưng là anh em, song kỳ thiệt la kẻ thủ-hạ của Hội-động Đảng, theo bợ-dở đặng có chút thân-thế mà làm ăn cho dễ. Thầy cúi đầu chào cô Oanh và đáp : « Tôi xin chào bà. Thưa,

công việc ông lớn dặn, tôi đã làm xong rồi hết. Tôi mua rượu, tôi đặt quay hai cái đùi trầu, tôi mua thịt nguội, bơ lạc, cải sa-lách, trái cây, bánh mì, ca-phê, vật gì cũng có đủ hết. Nước đá tôi cũng có mua tới hai cây. Tôi chở ra một xe kia, để bồi nó khiên vô rồi bà coi, như bà muốn mua thêm vật gì nữa thì tôi sẽ chạy đi mua cho ».

Cô Oanh gặc đầu và hỏi nữa :

— Ông dặn phải kiếm một mâm hút, để khách dùng á-phiện chơi, thầy có nhớ hay không ?

— Thưa, cũng có trên xe nữa. Tôi có mua một hộp thuốc lớn, mặc sức cho khách hút.

— Được lắm. Cái phòng trước này dọn trống để khiêu-vở. Chắc là bộ ván bên này đây để khách nằm hút á-phiện phải hôn ? Cha chả, bên này khiêu-vở, còn bên kia nằm hút, khó coi quá.

— Thưa không. Để rồi tôi biểu bồi dọn bộ ván phía trong kia cho khách nằm hút, chớ nằm ngoài này mà hút, còn nhãy đầm một bên đó thì coi sao được. Theo ý ông lớn, thì bộ ván ngoài này để cho mấy thầy đờn với mấy cô đào ca hát họ ngồi, rồi lúc nào nghĩ nhãy đầm thì họ đờn ca và hát bộ cho mình nghe chơi.

--- Ờ, có vậy thì được. Còn khuya ăn đồ nguội thì dọn ăn cái bàn ngoài sân đó phải hôn ?

--- Thưa, phải.

— Cha chả ! ở nhà có vài chục cái ghế, mà ông mời nhiều quá đây rồi chỗ đâu đủ cho khách ngồi hồng biết.

— Thưa, ông lớn nói mời cũng chừng vài chục người, chớ không có đông đâu. Mà dẫu khách có đến đông đi nữa, thì kẻ ngồi, người đứng, hoặc đi vô đi ra chơi, chớ không lẽ ngồi một lượt. Rồi đây kẻ nằm hút, người nhảy đầm, chớ không ngồi đâu. Chừng ăn khuya, nếu thiếu ghế thì đứng mà ăn cũng được ; việc chơi, chớ phải đám tiệc gì hay sao mà bà lo.

— Tôi cậy thầy coi sắp đặt giùm, đừng có để người ta cười vợ chồng tôi đãi khách lòi thối.

— Xin bà đừng mặc tôi. Bà với ông lớn cứ lo tiếp khách, còn việc đãi đằng để tôi coi sóc hết thầy cho.

— Sao ông không vô cho sớm mà lo với tôi, ông đi đâu mất không biết.

— Bữa nay ông lớn mắc hứa lỡ phải ăn cơm với quan Phủ Tư ngoài Saigon. Ông lớn nói bề nào trước 9 giờ ông lớn với quan Phủ cũng vô tới. Mời khách 9 giờ, nên không trễ đâu mà bà lo.

Bồi khiên mấy thùng rượu và đồ ăn đem thẳng vô phía sau. Cô Oanh với thầy Bãy đi theo mà biểu sắp dọn cho có thứ tự, đừng chừng dùng thứ nào thì lấy mà đãi cho mau lẹ.

Sắp đặt mọi việc xong rồi thì mới 8 giờ, khách chưa tới. Hai người bèn bước ra sân kéo ghế mà ngồi.

Cô Oanh kêu bồi biểu bưng mâm thuốc điếu đem ra. Cô mở hộp thuốc ăng-lê mời thầy Bãy : cô cũng lấy một điếu đốt hút phì-phà và nói :

— Ông bày đặt mời khách làm rộn-ràng quá.

— Ông lớn sợ bà buồn, nên mới bày làm tiệc cho bà vui. Ông lớn có nói với tôi, từ rày sắp lên hè tối thứ bảy thì ông lớn mời khách vô đây hoặc ăn cơm tối, hoặc nhẩy đầm chơi cho vui.

— Làm thường thì phải tốn hao nhiều lắm.

— Ông lớn thiếu gì tiền bạc mà bà lo. Sao bà không nói với ông lớn mua một cái xe-hơi mới để trong này cho bà đi?

— Ông có để cho tôi cái xe-hơi nhỏ dặng bữa nào tôi muốn đi Saigon mua đồ, hoặc đi thăm chị em chút đỉnh thì tôi đi. Còn như đi chơi, hoặc đi đâu xa, thì ông đem xe lớn của ông mà rước tôi, nên không cần phải mua xe nữa làm chi.

— Chiếc xe để trong này đó nhỏ mà lại cũ quá. Bà đừng thềm đi; nếu bà đòi mua xe mới, chắc ông lớn mua cho bà liền. Tôi biết ông lớn cưng bà lắm, bà muốn đòi vật gì cũng được hết.

— Sao thầy biết chắc ông cưng tôi?

— Tôi là anh em thân thiết hạng nhất của ông lớn, sao tôi lại không biết. Anh em gặp nhau mỗi ngày, không có việc gì mà ông lớn không tỏ với tôi. Ông lớn thường nói thưở nay ông lớn chưa yêu một người nào bằng yêu bà.

— Lời thầy nói đó tôi không thể tin được.

— Tôi bày chuyện nói dối có ích gì cho tôi đâu mà bà nghi tôi.

— Thầy nói ông lớn của thầy yêu tôi, sao tôi muốn có một việc mà mấy tháng nay ông lớn của thầy không chịu làm?

— Bà muốn việc chi?

— Tôi muốn ông đem tôi về nhà lớn mà ở với ông. Mà hề tôi nói, thì ông cứ đáp để thủng-thắng rồi ông sẽ tính, song đã mấy tháng rồi ông không tính gì hết.

— Tôi hiểu tại có nào mà ông lớn chưa tính việc đó được. Ông lớn có bà cụ ở trong nhà, lại có cô hai với cậu ba nữa. Ông lớn là người chí hiếu, thuở nay chẳng hề dám làm một việc gì trái ý bà cụ. Ông lớn làm bạn với bà, chắc là chưa dám thừa cho bà cụ hay, nên chưa dám tính rước bà về ở chung chớ gì.

— Nếu thiệt ông thương tôi, thì ông phải tính việc nhà cho vuôn tròn, chớ ông mượn nhà cho tôi ở rồi ông tới lui mà chơi như vậy, thì coi kỳ-cục quá.

— Làm lớn, có cái phẩm giá cao, nên khó lắm. Tôi chắc ông lớn để bà ở như vậy, ông lớn cũng buồn lắm vậy. Nếu ông lớn chưa tính rước bà về ở chung được, thì có lẽ tại có việc gì đó ngăn trở, chớ không phải ý ông lớn muốn như vậy đâu.

— Tôi sợ ông chơi ngày chơi bữa rồi ông bỏ tôi chớ.

— Không lẽ như vậy. Ông lớn kết bạn với bà, những người tai mắt ở đất này ai cũng biết hết. Nếu ông lớn bạc tình thì người ta cười chịu sao nổi. Bà nghĩ lại mà coi, mấy tháng nay ông lớn đi đám tiệc nào cũng có bà hết. Ai cũng biết bà là bạn trăm năm của ông lớn, thế thì làm sao mà bỏ bà cho được.

— Thiệt như vậy, anh em quen với ông ai cũng biết tôi là vợ ông.

— Có ai mà không biết. Xin bà bền chí, đừng buồn chi hết.

Hai người nói chuyện mới tới đó thì có một chiếc xe-hơi chạy vô sân. Thầy Bãy tưởng khách đến nên lật-đật bước ra tiếp rước, té ra mấy cô đào ca hát với mấy người đờn. Thầy dặc lại trình diện với cô Oanh rồi mời vô ván mà ngồi.

Mấy người đờn mở đờn ra, rồi đờn thử mà so dây. Thầy Bãy thấy cô Oanh bước vô bèn nói : « Tôi coi nội đây có cô Tám ca muồi hơn hết. Đầu cô ca khai-mạc một bài cho bà lớn nghe thử coi nào. »

Cô Tám cười mà đáp : « Thầy Bãy thương em nên thầy nói như vậy, chớ em ca có muồi gì hơn mấy chị đây. Tuy vậy mà em mới được dịp may đến nhà bà lớn, nên em phải rán sức ca thử một bài cho bà lớn nghe. Mấy anh lên dây đờn đi, đặng em ca bài Văn-thiên-tường mà ra mắt bà lớn. »

Cô Oanh nghe người ta kêu mình là « bà lớn », thì cô hớn-hở trong lòng, chúm-chím miệng cười và

biểu bồi nhắc một cái ghế đem lại cho cô ngồi. Đờn hay mà ca cũng thiệt hay, bởi vậy cô mê-mẩn tâm thần, cứ ngồi im-liêm, đến nỗi xe của vợ chồng cô Tuyết vô sân mà cô không hay. Chừng cô Tuyết bước lên thềm, cô mới ngó thấy, cô lật-đật chạy ra tiếp chào.

Cô Tuyết ngó quanh-quất, chỉ thấy có một mình thầy Bãy, thì hỏi :

--- Chưa có khách tới hay sao? Vậy mà tôi nghe đờn ca, tôi tưởng khách đã tới đông rồi chớ. Té ra chị biểu đờn ca cho chị với thầy Bãy nghe chơi!

--- Phải. Chưa có ai hết. Mà ông cũng chưa vô nữa.

--- Ủa! Khách tới mà ông chủ nhà bỏ đi mất vậy sao được.

--- Ông có nhắn bề nào trước 9 giờ ông cũng vô tới.

Thầy Bãy tiếp nói : « Bữa nay ông lớn mắc ăn cơm với quan Phủ Tư ngoài Saigon. Có lẽ bây giờ ông lớn vô cũng gần tới. Xin mời hai ông bà bước ra ngồi ngoài sân chơi cho mát. »

Mấy người đồng trở ra sân. Đờn ca hết bản nên cũng dứt.

Rải-rác khách tới lần-lần, ông Đốc-tơ Tý đi một mình, ông Trạng-sư Khai đi với cô giáo Hi, ông Huyện Bình đi với hai cô lạ.

Cô Oanh với thầy Bảy tiếp rước mỗi người rất vui-vẻ ; đờn-ông với đờn-bà nắm tay chào nhau rất thân-mật, rồi hoặc cặp tay nhau đi nói chuyện, hoặc ngồi gần nhau cười giỡn om-sòm.

Xe của ông Hội-đồng Đàng vô tới, ông bước xuống với quan Phủ Tư và cô ba Cécile, là một hoa-khôi ở Saigon về nhan sắc và về khiêu-vũ. Ông bắt tay chào khách và nói lảng-xăng : « Tôi lật-đật hết sức mà cũng vô trễ một chút. Tôi xin mấy bà mấy ông tha lỗi. »

Ông lại hỏi thầy Bảy :

--- Toa mua đồ đủ hết hay không ?

--- Đủ hết.

--- Còn mấy cô đào ca hát đã vô tới chưa ?

--- Tôi đã lâu rồi.

--- Tốt lắm. Thôi, toa biểu đờn ca lên đi đặng nghe chơi. Còn bồi đem rượu ra đây cho mau đặng mấy bà mấy ông uống cho ngà-ngà rồi khiêu-vũ mới muồi.

Bồi bung ly mà sắp rồi để nước đá. Khách lựa rượu, ai thích thứ nào thì biểu rót thứ nấy, nói nói cười cười, vui-vẻ vô cùng.

Trong nhà tiếng đờn ca lạnh lớt, làm cho bầu không khí đã vui mà lại càng thêm vui nữa.

Quan Phủ Tư dắt cô ba Cécile vô nhà nghe ca. Mọi người kia cũng bắt chước đi theo.

Cô Oanh thấy ông Hội-đồng Đàng đứng riêng một mình thì bước lại hỏi nhỏ-nhỏ :

— Minh rước cô Cécile vô đây làm chi ?

— Người tình của quan Phủ nên ngài dắt theo đó đạ.

— Chớ không phải của mình hay sao ?

— Của ngài chớ. Nãy giờ cứ đeo theo ngài đó, không thấy hay sao.

— Ca dứt bản, ai nấy đều khen, nên vỗ tay tiếng nghe lớp-bộp.

Ông Đốc-tơ Ty bước lại cặp tay cô Oanh mà dắt đi và nói : « Bà ở nhà phía ngoài thì rộng-rãi, còn phía trong thì đẹp-đẽ quá. Bà có vui lòng dắt tôi đi xem một chút hay không ? »

Cô Oanh cười rồi dắt ông Đốc-Tơ đi vô trong. Ông thấy mâm hút đèn đốt sẵn-sẵn thì ông cười mà nói :

— Ồ ! Có tới thứ này nữa thì cuộc chơi hoàn-toàn rồi ! Tôi muốn hút ít điếu, không biết có ai làm thuốc hay không ?

— Đề em ra em hỏi. Xin quan lớn ngồi đó.

Ông Đốc-tơ nắm ngựa gần mâm hút. Cô Oanh đi ra ngoài một chút rồi cô dắt cô Tám ca vô mà nói :

« Cô Tám làm thuốc khéo, xin cô làm ơn làm giùm cho quan lớn hút chơi ».

Cô Tám leo lên ván ngồi làm thuốc.

Khách tới thêm nữa. Thầy Bảy vặn máy đèn lên. Khách bắt cặp với nhau mà nhảy theo nhịp.

Cuộc khiêu-vũ, dây-dưa trót một giờ đồng hồ ai nấy mệt mỏi rồi mới chịu nghỉ mà uống rượu.

Cô Ba, là một cô đào hát bộ có danh, muốn làm vui cho khách, nên cô cất tiếng hát một lớp Điều-Thiên thán oán. Ông Huyện Bình không hiểu điệu-nghệ về hát bộ, nhưng mà ông nghe nhiều người khen cô Ba hát hay, thì ông vỗ tay khen dỗi, khen nhiều hơn mấy người khác

Cô Tám tiếp mà ca một bản Giang-nam, được ông Đốc-Tơ Tý thưởng 5 đồng bạc.

Ca hát nghe đã thèm rồi thì mở máy đèn tây mà khiêu-vũ nữa.

Chữ khách vui chơi ai cũng mê-mẩn, người thì cặp với mấy cô mà nhảy hoài, kẻ thì nằm ghi tại mâm hút mà đàm luận với cô Tám làm thuốc, người thì dắc một cô đi thơ-thảm dưới hàng xoài mà tỏ ý bày tình, kẻ thì không rời ly rượu trong tay, cười nói om-sòm, không ái-ngại chút nào hết.

Đến 2 giờ khuya, bồi dọn đồ nguội để sẵn đầy bàn Ông Hội đồng Đảng mời khách nhập tiệc. Quan Phũ Tư bắt cặp với cô ba Cécile, ông Đốc-tơ Tý bắt cặp

với cô Tám, khách đờn-ông mỗi người đều có một cô, ráp lại đứng ăn, trững-giờn điều cợt, không ái-ngại sứt-sè chi hết.

Tiệc mãng rồi có ít cặp còn khiêu vũ nữa. Ông Đốc-tơ Tý nói mệt nên xin về trước, lại mời cô Tám đi với ông đặng ông đưa cô tới nhà. Quan Phũ Tư cũng dắt cô ba Cécile về, ngài lại rước cô Ba hát-bộ đi xe với ngài.

Gần 4 giờ, khách về hết, ông Hội-đồng Đàng ôm mặt cô Oanh mà hua và hỏi : « Em vui hay không ? » Cô cười và nắm tay ông mà dắt vô phòng ngủ và nói : « Gần sáng rồi. Thôi đi thay đồ đặng nghỉ một chút. Em buồn ngủ quá. »

MỘ T buổi chiều, lối 5 giờ rưỡi, cô Lý đứng trước một gian hàng bán trái cây tại Chợ-củ, lựa bôm và sá-ly mà mua. Chệc cân rồi gói trái cây cho cô. Cô vừa mở bóp lấy tiền mà trả, bỗng thấy có một chiếc xe-hơi lớn và tốt ngừng gần đó, rồi cô Oanh với cô Tuyết trên xe bước xuống, cô nào y phục cũng may theo kiểu tối tân, mà nhất là cô Oanh trang điểm hảnh-hời, lại hớt tóc cụt và uốn quăn, nên tướng mạo coi thiệt là đẹp, song cái đẹp ấy có vẻ nhơn-tạo chớ không phải vẻ thiên-nhiên như hồi trước.

Cô Lý sợ cô Oanh gặp mình rồi ái-ngại, bởi vậy cô không dám ngó cô nọ, cứ kiếm chuyện nói với người chệc bán trái cây. Chẳng dè cô Oanh đi ngang qua ngó thấy cô Lý thì đứng lại, rồi vỗ vai cô Lý và hỏi : « Chị Lý, chị mạnh giỏi hã ? »

Cô Lý day lại ngó hai cô nọ mà cười và đáp : « Tôi chào hai chị. Cám ơn, tôi mạnh giỏi luôn luôn. Hai chị đi đâu đây ? »

Cô Oanh cũng cười mà nói :

-- Trời mát, nên thả đi chơi, chớ có biết đi đâu mà nói. Chị mua trái cây phải hôn ?

-- Phải. Tôi mua ít trái sá-ly.

-- Sao chị không qua nhà hàng Tây bên Catinat mà mua ? Bên này chệch bán đồ này ngon lành gì.

-- Tôi mua bậy ít trái, không cần gì phải ngon cho lắm. Mua đồ bên Catinat mắc quá.

-- Ối ! Ăn ngon thì thôi, mắc rẻ chút đỉnh mà hại gì. Chị mua rồi chưa ?

-- Mua rồi.

-- Vậy tôi mời chị lên xe-hơi chạy một vòng vô Cholon chơi với hai chị em tôi.

— Cám ơn chị. Tôi mắc việc, không thể đi chơi được.

— Việc gì ? Chị còn dạy học hay không ?

— Còn.

Cô Tuyết bây giờ mới nói : « Chị Lý là bực giáo-sư, mắc lo giữ luân-lý đặng làm gương cho sắp nhỏ, chị đương chịu đi chơi như tụi mình. »

Cô Lý đáp : « Xin lỗi chị, không phải vậy. Đi chơi là một việc cần ích cho sự sống của người làm việc, nhứt là làm việc về trí não. Đi chơi chánh-đáng thì có hại cho luân-lý chỗ nào đâu mà tôi không chịu đi chơi. Tôi từ là vì tôi bận việc, bữa nay không thể đi được chớ. »

Cô Oanh nói : « Thôi, chị mắc việc thì hai chị em tôi đi. »

Cô Lý thấy cô Oanh nãy giờ không thềm hỏi thăm tới chồng con thì cô lấy làm buồn. Bây giờ nghe cô Oanh tỉnh đi cô muốn gọi thử lòng cô nọ, nên cô nói :

--- Này, chị Oanh, con Yến học giỏi quá đa chị. Học chưa đầy một năm mà nó đọc sách giòn-giã, viết chữ lẹ-làng lắm.

--- Vậy hã ?

--- Chị nhớ nó hay không ?

Cô Oanh châu mày, đứng dụ-dự một chút rồi mới đáp :

--- Có khi cũng nhớ vậy chớ.

--- Tội nghiệp con nhỏ quá. Nó nhớ chị nên coi nó ốm nhiều.

Cô Oanh cúi mặt ngó xuống đất, không nói nữa

Cô Lý biết cô nọ đã động lòng nên nói tiếp :
« Có vậy mới biết con thương mẹ hơn mọi người hết. Ấy là tại tánh tự-nhiên trời khiến như vậy. Như con Yến đó, nó đương chạy chơi, mà hễ nghe ai nhắc tới má nó thì nó buồn-hiu, rưng-rưng nước mắt, rồi kiếm chỗ mà ngồi, không chơi nữa. Tôi thấy thiệt tôi thương quá ».

Cô Oanh đứng lặng thinh.

Cô Lý nói nữa : « Bữa nào chị về thăm nó một chút, Chị về chắc nó mừng lắm ».

Cô Oanh suy nghĩ rồi lắc đầu mà đáp :

— Tôi về nhà đó nữa sao được.

— Sao lại không được?

— Rồi gặp thầy rồi làm sao! Mà dẫu không gặp đi nữa, con Yến hoặc trẻ ở trong nhà nó học lại với thầy thì kỳ-cục cho tôi quá.

— Có gì đâu mà kỳ-cục. Tôi biết ảnh còn thương chị lung lắm. Tôi chắc hễ chị về chị nói một tiếng mà xin lỗi với ảnh, thì việc gì ảnh cũng sẽ quên hết.

Cô Oanh suy nghĩ một hồi lâu rồi nói:

— Không được. Tôi đã có nói dứt với thầy rồi.

-- Giận nên nói vậy, chớ dứt giống gì.

-- Tôi với thầy đã hết duyên nợ rồi. Tôi có biểu thầy kiếm vợ khác mà làm ăn. Bây giờ tôi còn về đó nữa làm chi.

— Ảnh còn thương chị lung lắm. Tôi chắc chẳng bao giờ ảnh chịu cưới vợ khác đâu.

— Thầy còn thương tôi, mà tôi không thể thương thầy được nữa.

— Tại sao vậy?

— Tôi có chồng khác rồi.

— Chị nói chơi làm chi vậy?

— Không. Tôi nói thiệt chớ. Tôi có chồng khác, ai cũng biết hết thầy. Có lẽ thầy cũng biết rồi nữa chớ.

— Tôi không nghe anh nói.

— Có lẽ nào thầy không nói với chị.

— Thiệt tôi không nghe ai nói sự ấy hết.

— Nếu chị chưa hay, thì bữa nay tôi nói đố cho chị hay. Xin chị làm ơn nói giùm lại cho thầy biết, đừng thầy hết trông tôi trở về nữa.

— Việc chị cậy đó là một việc khó làm hết sức, bởi vì báo một cái tin buồn cho người ta hay mình có vui gì đâu.

— Tin như vậy sao chị gọi là tin buồn? Chị tưởng thầy nghe tôi có chồng khác rồi thấy buồn hay sao?

— Xưa rày anh buồn lung lắm. song buồn mà còn hi-vọng có lẽ chị thương nhớ con Yến rồi chị trở về. Nếu nay anh hay chị có chồng khác, hi-vọng trở ra thất vọng, thì sự buồn càng lớn bội phần.

Cô Tuyết giành với cô Oanh mà đáp với cô Lý :

— Nếu M. Thiện có buồn, thì chị làm ơn cắt nghĩa cho thầy hiểu.

— Người ta buồn mà mình cắt nghĩa làm sao cho người ta hết buồn được chị?

— Sao lại không được? Chị thiệt-thà quá! Chị nói cho thầy hiểu rằng trong đạo vợ chồng nếu có một người vui lòng mà thôi, còn người kia không vui chút nào hết, thì không thể làm vợ chồng được.

Theo lớp ông lớp bà mình hồi trước, kết vợ chồng chỉ lo cho người chồng bằng lòng, còn người vợ là tôi mọi, dầu vui hay buồn cũng phải chịu, nên không ai thêm kể tới. Đời bây giờ nam nữ bình quyền, nếu đờn-bà cần dùng đờn-ông bảo hộ, thì đờn-ông cũng cần dùng đờn-bà giúp đỡ vậy chớ. Muốn cho niềm vợ chồng được đầm-ấm lâu dài thì vợ và chồng đều phải vui lòng như nhau mới được. M. Thiện kết vợ chồng với chị Oanh thì M. Thiện vui lòng, mà chị Oanh không vui, thế thì ở làm sao được. Mà hề liệu ở không được thì dứt phứt đi cho rồi, nhứt là phải dứt lúc còn xuân xanh, đừng kiếm người khác đồng tâm hiệp ý mà chấp nối cho khỏi uổng cái đời của chị. Chị cắt nghĩa rành như vậy cho M. Thiện hiểu thì tự nhiên thấy hết buồn.

— Ô! về vợ chồng chị có cái quan-niệm mới lạ quá!

— Ở đời nào phải có cái tâm-hồn theo đời nấy chớ sao. Cứ bo-bo giữ thói xưa hoài thì trái đời quá, coi sao được.

Cô Lý lắc đầu mà cười.

Cô Oanh vỗ vai cô Lý mà nói:

— Chị làm ơn về cắt nghĩa như vậy cho thầy hiểu. Chị nói cho thầy hay tôi có chồng khác rồi thì thầy mừng lắm chớ không buồn đâu mà chị sợ. Tôi biết chắc như vậy nên tôi mới cậy chị.

— Tôi không dám lãnh lời chị cậy đó. Thà là để tự nhiên cho ảnh hay.

— Tôi muốn chị nói cho thầy hay kia chứ.

— Tại sao vậy?

— Tại vậy đó. Người khác nói cho thầy hay có lẽ thầy buồn, chứ nếu chị nói thì chắc thầy vui lắm.

— Nghe lời chị nói, tôi không hiểu ý chị muốn thế nào rồi!

— Coi kia! Tôi nói dễ hiểu quá. Tại chị thiệt-thà nên chị không muốn hiểu hay sao chứ.

— Phải, tôi là người thiệt-thà. Mà vì thiệt-thà nên ý tôi ngay thẳng, lòng tôi trong sạch, bởi vậy những lời nói quanh-queo xiên-xẹo tôi không hiểu nổi.

Cô Oanh cười ngất rồi kéo cô Tuyết đi và nói với lại với cô Lý: « Thôi, chị về mạnh giỏi. Nãy giờ tôi nói chơi chị đừng giận tôi nghe hôn. Tôi xin gởi con Yến cho chị dạy dỗ giùm. Chị làm ơn hun giùm nó một trăm cái cho tôi nghe. »

Hai người dắt nhau mà đi, coi bộ vui lòng mãng ý lắm.

Cô Lý đứng châu mày ngó theo rồi cô lắc đầu nói lầm-bầm một mình: « Tội nghiệp quá! Ham vui chơi, ham chưng diện đến nỗi phải đi lạc đường sái nẽo, mà không biết giựt mình, chưa chịu ăn-năn! Còn kể gì nữa. »

Cô vói lấy hai gói trái cây rồi bước lên xe-kéo mà mắt còn ngó theo cô Oanh.

VIII

LỚI 8 giờ sớm mai, cô Oanh mặc một bộ đồ pyjama hàng màu nước biển, cổ áo, tay áo và ống quần lại giềng hàng màu bông hường, cô nằm đã-dưới trên cái divan, ngoài phòng khách, mắt lim-dim, trí lơ-vẫn.

Trong nhà từ trước ra sau đều vắng-hoe. Cách một hồi lâu, thấy dạng có một người bồi chừng 17-18 tuổi lấp-ló trước thềm, cô bèn kêu mà hỏi :

— Thằng Thặng hay là đứa nào đó ?

— Thưa, phải. Tôi đây.

— Vô biểu một chút.

Thằng Thặng thủng-thủng đi vô. Cô Oanh cũng cứ nằm mà hỏi :

— Chiều hôm qua mấy đem thơ vô Chợ-quán, không có ông Hội-dồng ở nhà, mà rồi mấy đưa cho ai ?

— Thưa, tôi đưa cho một anh bồi ở trong nhà.

— Mấy giao thơ mà mấy có dặn chừng ông Hội-dồng về phải trao lại cho tôi tay ông hay không ?

— Thưa, có. Tôi hỏi ông có ở nhà hay không. Anh bồi nói ông mới đi ra ngoài Saigon. Tôi dặn phải cất cái thư, chờ ông về sẽ đưa cho tới tay ông, chớ đừng có đưa cho ai.

— Không biết nó có đưa lại cho ông hay không.

-- Chắc có mà. Tôi dặn kỹ lắm, có lẽ nào anh quên

— Thôi, đi ra sau giặt đồ đi.

Cô Oanh ngồi dậy, bước lại đứng trước tấm kiến lớn mà soi mặt và vuốt tóc. Cô nhắm nhia một lát rồi đi ại cái bàn viết mà ngồi, lấy giấy mực ra như muốn viết thư. Mà cô vừa cầm cây viết, thì nghe có tiếng xe hơi quanh vô sân. Cô lật đật buông cây viết rồi đi lại đứng ngay cửa mà ngó coi xe của ai.

Cô đương trông ông Hội-đồng Đảng, mà lại thấy thầy Bảy.

Thầy Bảy xuống xe, ngó thấy dạng cô Oanh thì cười và phăn-phăn đi vô nhà và nói : « Xưa rày tôi lâu vô trong này quá . . . Cô mạnh giỏi cô Hai ? »

Cô châu mày, không chịu trả lời, đợi thầy vô nhà rồi cô mới nói :

--- Mời thầy ngồi. Thầy đi đâu vô tới trong này ?

--- Lâu quá không gặp cô. Bữa nay rảnh nên chạy vô thăm cô một chút.

--- Tại thầy lâu gặp tôi rồi thầy quên, nên thầy kêu tôi bằng cô Hai, chớ không kêu bằng bà nữa phải hôn?

Thầy Bảy ngồi một cái ghế phía trong, rồi đưa tay chỉ cái ghế khác đề ngang đó, tỏ ý mời cô Oanh ngồi. Cô ngồi rồi thầy mới nói nhỏ nhỏ:

--- Trước mặt thiên-hạ, tôi muốn nưng cô lên cho cao, nên tôi kêu bằng bà nghe cho rôm, dặng họ bắt chước. Bây giờ có hai anh em mình mà thôi, cô đáng em út tôi, cô buộc tôi cũng phải kêu bằng bà như có thiên-hạ, thì mất đức cô hết, chớ cô ích gì. Cô hiểu hay chưa?

--- Hiểu.

--- Cô còn muốn tôi kêu bằng bà nữa thôi?

Như muốn thì tôi kêu, muốn kêu bằng « bà lớn » hay là « bà cụ » cũng được, kêu chời có tốn hao gì mà tôi sợ.

--- Thôi, thầy muốn kêu bằng gì cũng được.

--- A! Vậy hả? Kêu bằng em được hôn?

--- Thầy quỉ này muốn ló sừng chớ!

--- Quỉ sao lại có sừng?

--- Thôi thì dè.

--- Cô Hai nói oan cho tôi! Tôi hỏi cô vậy chớ tôi kêu bằng em được hôn mà dè nỗi gì? Chớ chi

tôi muốn kêu cô bằng « mình », thì cô nói tôi dè mới đáng.

— Xin thầy đừng có điều-cột nữa. Bữa nay tôi buồn lắm, nên tôi không muốn nói chơi.

— Trời ơi ! Sao mà buồn ? Người có sắc, có duyên như cô, thì không được phép buồn. Phải vui đặng làm vui cho thiên hạ chớ.

— Tại ông lớn của thầy làm cho tôi buồn đó

— Ông lớn tôi làm sao mà cô buồn đó ?

— Ông lớn thầy trốn mất, gần hai tuần lễ nay không léo hánh tới đây nữa. Tôi đi kiếm cùng hết mà không gặp ; tôi gởi mấy cái thơ cũng không thấy trả lời. Chắc là ông chết rồi.

— Không phải. Tuần trước mắc đi xuống dưới Sốc-trăng, nghe nói mới về mấy bữa rày đây. Tôi biết lúc này ông lớn bận việc lung lắm, nên vô thăm cô không được.

— Ở ngoài Chợ-Quán vô đây xe-hơi chạy chừng một khắc đồng-hồ chớ lâu-lắc gì. Mắc việc gì đến nỗi mười mấy bữa rày không rảnh được chừng nửa giờ mà vô đây.

— Ối ! Không vô thì thôi, cô phiền làm chi cho mệt trí. Ông lớn muốn xa, thì có ông nhờ xin gần, cần gì cô.

— Thầy nói cái gì nghe trái tai quá vậy? Thầy là anh em thân-thiết với ông, sao thầy lại nói như thế?

— Bởi tôi là anh em nên tôi mới dám nói như vậy chớ.

— Lời thầy nói đó tôi hiểu không nổi.

— Như cô muốn tôi nói chuyện mà cô dễ hiểu, thì xin cô cho phép tôi hỏi câu này: cô được gần gũi với ông lớn gần một năm nay có khi nào mà cô tính cô sẽ kết tóc trăm năm với ông lớn hay không?

— Thầy hỏi kỳ quá! Vì ông muốn tính việc vợ chồng, nên tôi mới chịu lấy ông chớ.

— Không, tôi không có hỏi ông. Ông muốn hay là ông nói thì không có ý nghĩa gì. Tôi muốn biết coi về phần cô có khi nào cô tính làm vợ chồng với ông hay không kia.

— Từ ngày gặp ông thì tôi tính như vậy luôn luôn chớ sao. Bởi tôi tính như vậy nên tôi mới lấy ông chớ.

— Nếu vậy thì cô ở trong chốn làng chơi, mà cô còn thiệt-thà quá, hèn chi hồi nãy cô không hiểu câu tôi nói đó, nghĩ cũng phải. Đờn-ông hề muốn giao tình với đờn-bà, thì tự-nhiên phải nói dóc, phải nói chuyện lâu dài, đờn-bà họ mới chịu, chớ nếu tính chuyện chơi ngày chơi bữa thì làm sao cho được việc. Làm đờn-bà mình phải dè-dặt, muốn bắt lương thì mình phải nắm đầu, chớ sao lại nhè đuôi mà nắm,

Người tình của cô, tuy có chức phận, tuy đứng vào hạng thượng-lưu, song cũng là một người đờn-ông như muôn ngàn người đờn-ông khác, chớ nào phải là thánh thần gì đó hay sao. Hồi mới gặp cô, chắc ông cũng nói với cô ông tính việc trăm năm phải hôn ?

— Phải.

--- Tôi đoán giỏi hay không hữ ! Nếu ông nói như vậy sao cô không buộc ông phải cưới liền đi ?

— Ông nói đề thũng-thẳng ông tính việc nhà rồi ông sẽ đem tôi về ở chung.

— Nếu ông nói như vậy, thì sao cô không nói đề thũng-thẳng chừng nào ông cưới cô rành-rẽ rồi cô sẽ ăn nằm với ông ?

--- Vì tôi thấy ông thương tôi quá, nên tôi xiêu lòng.

--- Cái dở của đờn-bà là chỗ đó, nhẹ trí quá nên xiêu lòng luôn luôn. Có lẽ cô cũng biết, có phải thuở nay ông lớn mới thương một mình cô là thứ nhất đầu. Những người ông thương biết làm sao mà kể cho hết. Thiệt ông thường nói với tôi thuở nay ông thương nhiều người, song có một mình cô ông thương nhiều hơn hết. Tại ông thương nhiều, nên ông mới gần-gũi với cô trót một năm nay đó, chớ với mấy người khác thì tôi thấy chừng một hoặc hai tháng rồi ông bỏ.

-- Người gì mà kỳ cục vậy !

-- Người đờn-ông chớ người gì. Tôi nói cô thiệt-thà quá mà. Ông sang trọng như vậy, có lẽ nào ông khứng cưới cô đặng làm vợ chánh-thức hay sao mà cô mong ? Xin cô đừng có mơ mộng như vậy mà uổng công. Tôi thấy có nhiều « ông nhỏ » tò-vè theo cô hoài. Tôi khuyên cô bắt đầu lựa coi ông nào hiệp ý thì niu lần đi, chớ tôi thấy bộ ông lớn muốn dan xa rồi đã.

Cô Oanh ngồi lặng thinh mà nghe, song hai hàng nước mắt rưng-rưng chảy.

Thầy Bãy thấy vậy thì chúm-chím cười rồi nói tiếp : « Xin cô đừng thêm buồn Ái-tình là vậy đó, có lạ gì. Cô còn trẻ tuổi, cô nếm chưa đủ mùi đời, nên cô nghe tôi nói chuyện rồi cô buồn. Đề thũng-thắng cô trọng tuổi rồi, cô thấy rõ nhơn-tình thế-thái, tự-nhiên cô không biết giận, cô không biết buồn nữa. »

Cô Oanh chau mày trợn mắt, ngó thầy Bãy mà đáp :

— Làm sao mà không giận cho được. Tôi có chồng có con, Ông biểu tôi bỏ chồng bỏ con mà theo ông, rồi bây giờ ông bỏ tôi bơ-vơ như vậy, tôi làm sao ?

— Cái đó cũng tại nơi cô, chớ ông biểu sao được.

— Phải, tại tôi dại nên ông mới gạt tôi được.

— Hề mang bệnh ái-tình rồi thì còn kể gì là khôn dại. Theo ý tôi, bây giờ cô nên tĩnh trí mà lo việc tương-lai, chằng cần nhắc những chuyện quá vẩn làm gì.

— Tôi không thềm lo gì hết. Nếu thiệt ông bỏ tôi thì tôi sẽ trả thù cho ông coi.

— Cô làm sao mà trả thù ?

— Bây giờ tôi chưa biết. Hễ ông hại tôi thì tự nhiên tôi phải hại ông lại.

— Tôi khuyên cô hãy định tri mà lo tính cho phận của cô, đừng có nóng-nảy rồi sanh chuyện không tốt.

— Đến nước này còn tốt xấu gì nữa !

— Xin cô đừng nói như vậy. Cô có sắc, mà lại thêm có duyên. Tôi thấy rõ những người biết cô ai cũng găm ghé quyến-luyến hết thảy. Nếu thiệt ông lớn không tới lui với cô nữa, thì thiếu gì người khác họ giành nhau mà nuôi cô.

— Trời ơi ! thầy tính cho cái đời tôi bây giờ phải buồn hươg bán phần, nay người này, mai người khác hay sao ?

— Ý tôi không phải nói như vậy. Tôi muốn nói cô là người có sắc đẹp thì không thiếu gì chồng. Nếu chồng này ở không phải thì bỏ mà lấy chồng khác, có hại gì đâu. Ở đời này mình phải có trí theo vật-chất mới được. Tôi nhớ lúc ông lớn đương yêu cô, tôi có xuối cô nếu muốn mua sắm vật gì thì cô cứ đòi riết, đừng ngại chi hết. Ấy là vì tôi thương cô, nên tôi muốn cho cô dự phòng cái ngày người ta hết yêu chuộng nữa. Cô có nghe lời tôi hay không ?

— Tôi tưởng vợ chồng lâu dài, nên tôi đâu có nỡ tính việc nhỏ mọn như vậy.

— Rõ ràng cô thiệt-thà quá. Cái xe-hơi nhỏ còn để trong này cho cô đi hay không?

— Hôm trước xe hư, ông biều đem về trông đặng mượn thợ sửa. Không biết sửa rồi hay chưa mà sốp-phơ chưa đem vô.

— Cái nhà với đồ đạc đây tôi biết ông lớn có làm giấy mượn trọn một năm để cho cô ở. Nay cũng gần mãn hạn rồi, không biết có làm giấy mượn thêm hay không . . . . . Ồi, mà không hại gì. Nếu có ai nói chuyện tới nhà cửa, thì xin cô cho tôi hay, rồi tôi sẽ tính cho.

Thầy Bãy đứng dậy lấy nón, tính đi về.

Cô Oanh cũng đứng dậy mà nói : « Thầy có gặp ông xin thầy nói tôi trông ông lung lắm. Dầu ông hết thương tôi đi nữa, thì ông cũng phải vô mà nói cho dứt, chớ đừng có trốn tránh như vậy coi kỳ lắm. Thầy làm ơn nói giùm một chút ».

Thầy Bãy liếc mắt và cười mơn mà đáp : « Nếu ông vô không được, chắc là tại ông bận việc, chớ có tội gì mà trốn . . . Mà cô đừng buồn, đừng lo chi hết. Nếu thiệt ngài không nghĩ tới tình cô nữa, ngài không tới lui, thì có tôi đây. Tôi sẽ tính cho, không có sao đâu mà sợ ».

Cô Oanh đương buồn, cô không để ý đến lời nói lơ-lờ có hai ý nghĩa ấy, nên cô không kháng-cự, mà cũng không tỏ dấu vừa lòng. Thầy Bãy lên xe đi về rồi cô mới lại bàn viết mà viết một cái thơ vắn-tắt có mấy hàng chữ mà thôi. Cô niêm lại rồi kêu thẳng Thặng mà sai cầm ra Tân-Định đưa cho cô Tuyết.

Cô trở vô phòng nằm dàu-dàu, Đến trưa cô không ăn cơm, chỉ uống một ly sữa mà thôi.

Đến 3 giờ chiều, cô Tuyết ngồi xe-kéo vô thăm cô Oanh Bước vô nhà cô thấy thẳng Thặng thì hỏi :

--- Cô mầy đâu ?

--- Thưa, cô con nằm trong phòng.

Cô Tuyết đi thẳng vô phòng, thấy cô Oanh nằm co, gát lay qua trán, day mặt vô vách, thì hỏi : « Sao chừng này mà chị còn nằm trong phòng ? Chị đau hay sao ? »

Cô Oanh lồm-cồm ngồi dậy, tóc tai dã-dợi, thững-thẳng đáp rằng : « Không Tôi buồn rầu quá, nên không muốn ra ngoài. Xin mời chị bước ra ngoài này ngồi nói chuyện chơi cho mát ».

Hai người dắt nhau ra phòng khách, cô Tuyết và đi và nói : « Tôi cũng tinh chiều nay tôi vô thăm chị, kể tiếp được thơ của chị đó. Chị cũng hay chuyện đó rồi hay sao, nên cho kêu tôi ? »

Cô Oanh mời cô Tuyết ngồi trên Divan rồi cô ngồi một bên mà hỏi :

— Hay chuyện gì ?

— Chuyện ông Hội-đồng sửa-soạn cưới vợ đó.

— Cưới vợ ở đâu ? Tôi không hay. . . Ai nói với chị như vậy ?

— Thiệt chị chưa hay à ?

— Thiệt chưa hay, Sao chị hay ? Đâu chị nói nghe thử coi mà.

— Hồi sớm mới này tôi đi xuống Catinat mua đồ. Tôi gặp quan Phủ Tư, đứng nói chuyện chơi. Thành linh ông hỏi tôi có hay việc ông Hội-đồng sửa-soạn cưới vợ hay không. Tôi nói tôi không hay. Ông mới nói rõ đầu đuôi cho tôi nghe.

— Mà cưới ai ở đâu chớ.

— Cưới dưới Sốc-trăng, cưới một người góa chồng. Người ấy giàu lắm, mỗi năm góp lúa ruộng tới ba bốn chục ngàn giạ, hồi trước có chồng chęc, mà chồng đã chết hơn 2 năm nay.

— Chừng nào cưới ?

— Nghe nói nội tháng này. . . Thiệt chị chưa hay hay sao ? Vậy chớ ông tính cưới vợ, ông không nói với chị à ?

Cô Oanh lắc đầu, thở ra, rồi rưng rưng nước mắt mà đáp :

— Nếu vậy thì thầy Bảy vô hồi sớm mới đó là ông sai vô dặng dọn đường dọn sá cho ông thối lui khỏi mắc gai gốc chớ gì !

— Thầy Bảy vô nói chuyện gì ?

— Thầy vô làm bộ hỏi chuyện lơ-là, rồi lần-lần nói ông Hội-đồng bận việc sợ tới lui nữa không được. Thầy khuyên tôi kiếm chồng khác, đừng có trông đợi ông Hội-đồng nữa.

— Có nói ông Hội-đồng sửa - soạn cưới vợ hay không ?

— Không.

— Đòn-ông thiệt họ điếm-dàng quá! Chừng họ muốn mình thì họ nói cố mạng, rồi chừng họ muốn bỏ thì họ không thèm nói một tiếng. Chị coi họ sắp kể xảo hay không? Ham giàu, tính bỏ chị dặng cưới vợ, họ sai thầy Bãy vô nói hơi-hám cho chị hết trông đợi, còn họ cậy người khác nói với tôi cũng như nói nhảm cho chị hay vậy. Thiệt họ khốn nạn quá.

Cô Oanh ngồi lặng thình một hồi rồi cô lau nước mắt và đứng dậy nói xăn-xóm :

— Nếu thiệt ông Hội-đồng bạc tôi, thì tôi phải đâm ông chết tôi mới vừa lòng.

--- Đâm người ta thì chị ở tù. Mà chị yếu-ớt quá, đâm ai được.

--- Ở tù hay là bị đày tôi cũng chịu. Miễn là tôi trả thù cho được tôi mới nghe.

--- Thôi, nói chuyện hung dữ làm chi. Chồng này có bạc, thì chị kiếm chồng khác, cần gì. Chị ăn ở với ông Hội-đồng gần một năm nay, vậy mà chị có vốn liếng gì hay không?

--- Ông cho tiền bao nhiêu tôi xài hết, có còn giống gì đâu.

--- Tệ dữ hôn! Đồ nữ-trang thì tôi thấy chị đeo có một đôi bông, một chiếc cà-rá với một chiếc vàng đó, còn vật gì nữa hay không?

--- Có bấy nhiêu đó mà thôi, chớ có giống gì nữa đâu.

--- Vậy thì chị phải tính kiếm chồng khác, chớ không thì lấy gì mà ăn xài.

--- Chắc là tôi phải chết. Mà trước khi chết, tôi phải làm cho lại gan rồi tôi mới chết.

--- Tôi khuyên chị đừng nóng-nãy, để thủng-thẳng mà tính.

--- Không nóng làm sao được chị. Hại tôi bỏ chồng bỏ con, rồi bây giờ ở bứt quá như vậy có được đâu.

--- Giận thì làm cho có lợi kia, chớ giận rồi mình làm hại cho mình thì bậy quá.

--- Từ hồi sớm mơi tới bây giờ, tôi nằm tôi suy nghĩ, tôi thấy cái đời của tôi tới đây đã cùn đường rồi. Chị nghĩ lại mà coi, hồi trước chồng tôi trọng tôi con tôi thương tôi, mà tôi phải hết thấy đặng đi theo nó. Bây giờ nó bỏ tôi, thì có thể nào mà sống được!

Cô Oanh nói dứt lời rồi ngã lăn trên divan nằm khóc tức-tủi.

Cô Tuyết kiếm lời an-ủi, cô viện đủ lý, cô nói đủ cách, cô Oanh mới hết khóc, song trong lòng cô vẫn còn sầu não, nên sắc mặt coi không vui. Cô Tuyết muốn cho cô Oanh khuây lãng nên biểu cô nọ sửa soạn đi ra nhà cô mà ăn cơm rồi tối đi coi hát với cô. Cô Oanh từ hẵn, không chịu đi.

Đến chiều cô Tuyết về rồi, thì cô Oanh vô phòng khép cửa lại mà nằm, không ăn uống chi hết.

IX

NĂ M giờ chiều tan học, cô Lý ở trong trường ước ra, thấy trời mát-mẽ nên cô tính thủng-thắng đi bộ mà về nhà. Đi tới ngã tư, thấy xe qua lại dập-dề, cô bèn đứng nép bên lề đường, đợi huởn xe rồi sẽ băng ngang. Thình-linh nghe ở phía sau có tiếng kêu tên cô. Cô day lại thì thấy cô Oanh đang đi tới, y phục cũng sắc-sảo, son phấn cũng điểm tô, song bây giờ vóc ốm, mặt thõn, diện mạo coi buồn-bực, chớ không phải kân-hoan như trước nữa.

Chứng lại gần rồi, cô Oanh mới hỏi :

--- Con Yến của tôi đâu chị ?

--- Nó ở nhà. Hôm nay nó đau nên không có đi học.

--- Đau bệnh gì ? Đau nhiều hay ít ?

-- Ý ! bữa hôm bệnh nặng quá, làm tôi hết hồn, tưởng đã không xong rồi chớ. Nó đau bang bạch, nằm mê-mang cho tới hai ba ngày. Phải rước Đốc-tơ coi mạch tiêm thuốc cho nó. Bữa nay nó mới ngoắt-ngoãi; ông Đốc-tơ nói hết lo rồi, nhưng mà nó cũng còn uống thuốc luôn luôn, còn cứ gió, lại còn yếu lắm, nên cứ nằm trong nhà hoài chưa dám cho nó ra cửa.

Cô Oanh ứa nước mắt, cúi mặt xuống đất mà nói nhỏ nhỏ : « Con tôi đau như vậy, mà tôi có hay đau ! . . . . Tôi tưởng bữa nay nó cũng đi học, nên tôi đón đặng gặp nó một chút . . . . Té ra nó không có đi học, bây giờ làm sao mà gặp mặt nó ».

Cô Lý thấy bộ cô Oanh khác hơn trước, lại nghe cô than mấy lời như vậy nữa, thì biết tâm hồn của cô đã đổi rồi, có lẽ cô đã ăn-năn việc của cô làm, bởi vậy mới hỏi rằng :

--- Chị muốn gặp con Yến hay sao ? Như muốn gặp thì đi về trên nhà. Đi chị, về thăm nó một chút. Chị về chắc nó mừng lắm.

--- Tôi còn mặt mũi nào mà trở về đó nữa.

--- Sao vậy ? Nhà chị thì chị về, có sao đâu mà ngại.

--- Tôi đã bổ chồng rứt con mà đi, bây giờ tôi trở về thì kỳ lắm.

--- Chị sợ gặp anh hả ? Không có gặp đâu mà ngại. Anh đi làm việc tới 7 giờ mấy anh mới về. Bây giờ mới 5 giờ mà gặp giống gì. Chị lên thăm con Yến một chút đặng nó mừng hoặc may nó mau mạnh.

--- Dầu tôi không gặp thầy đi nữa, mà sau người nhà nói lại cho thầy hay thì cũng kỳ cho tôi lắm.

--- Việc đó có hại gì. Chị hay con Yến đau, nên chị về thăm nó một chút, dầu anh hay thì hay chớ. Chị

đi với tôi, về thăm cháu, như chị không muốn cho gặp anh thì gần 7 giờ chị đi trước đi, như vậy thì có gặp được đâu.

Cô Oanh đứng dụ-dự rồi nói : « Tôi muốn thấy mặt con tôi một lần chót. Nếu không về nhà thì làm sao thấy mặt nó được. Cha chã, mà về thì khó quá ! »

Cô Lý thấy cô Oanh đã muốn xiêu lòng, nên theo thôi-thúc riết, làm cho cô nọ không thể kháng cự nữa được, phải đi theo lên đường Paul Bert.

Lên tới nhà thầy Thiệp, cô Lý thấy cửa khép kín, bèn nắm chốt mà mở, rồi đứng nép một bên và lấy tay xô cô Oanh vô. Cô Oanh về nhà mà trong lòng hồi-hộp ái ngại, dường như kẻ gian lén vô nhà lạ. Cô bước nhẹ-nhẹ, sắc mặt tái xanh.

Con Sáu nghe cửa mở lộp-cộp thì ở trong buồng lật-đật bước ra. Nó thấy cô Oanh thì la có một tiếng « cô », rồi đứng trân-trân chung-hững.

Cô Lý hỏi : « Em đâu ? » Con Sáu chỉ trong buồng rồi vặn đèn lên cho sáng. Cô Oanh đi trước, cô Lý theo sau mà vô buồng.

Con Yến đắp mền nằm trên giường, ngó thấy cô Oanh thì la lên có một tiếng « má » mà thôi, chớ không nói được nữa. Cô Oanh cảm xúc, không còn kể quấy phải, xấu tốt gì nữa, cô chạy a lại ôm ngang mình con mà khóc và nói : « Má có tội nhiều lắm, con ôi, nhứt là có tội với con. Má còn nghị lực mà bước vô được cái nhà này đây, là vì má nhớ

tới sự má lia con năm ngoái thì má ăn-năn lung lắm, nên má phải về đặng thấy mặt con một lần chót và xin con chừng khôn lớn đưng có khinh bỉ, thù oán má tội nghiệp ».

Con Yến ôm cổ cô Oanh, cứ ngó cô trân-trân, nước mắt chảy ròng-ròng, không nói một tiếng chi hết.

Cô Lý thấy tình cảnh mẹ con dang-diu bịn-bịn như vậy thì cô động lòng, nên cô ngồi cái ghế để dựa cửa buồng, mà cô cũng ứa nước mắt.

Mẹ con cô Oanh ôm nhau mà khóc một hồi, rồi con Yến thở-thở nói : « Từ rày sắp lên má đưng có đi nữa, nghe hôn má . . . . . Má đi con nhớ má, con buồn lung lắm ».

Cô Lý tiếp mà nói : « Chị nghe cháu nó nói đó hay không ? Tôi nói nó nhớ chị lung lắm mà ».

Cô Oanh lắc đầu và ngó con và nói : « Má lên về thăm con một chút mà thôi, chớ má ở với con làm sao được con ».

Con Yến ôm chặt mẹ nó mà nói :

— Con không cho má đi nữa.

— Không được con ơi ! Thấy mặt má mà con không gớm, không ghét, thì đủ cho má vui lòng phỉ-dạ nhiều rồi, má đâu dám mong được ở chung với con nữa.

— Sao má không chịu về ở với con ?

--- Vì má nhớ-nhuốc lắm, má không dám ngó mặt ba con nữa; mà má nghe con kêu bằng má, thì má cũng hồ thẹn quá. Con còn khờ dại, con không hiểu tâm-sự của má được. Để chừng con khôn lớn rồi, con sẽ biết tại sao mà má bỏ con rồi mà không thể trở về ở với con được nữa.

Thiệt con Yến không thấu hiểu tâm-hồn của mẹ nó được, bởi vậy nghe mẹ nó nói không thể về ở với nó thì nó buồn, nên khóc nữa.

Cô Lý thấy vậy bèn nói với cô Qanh:

--- Người có lỗi mà biết ăn-năn, thì có lẽ người ta cũng dung thứ cho được. Tôi biết tuy chị phụ ảnh, nhưng mà ảnh vẫn còn thương chị luôn luôn. Tôi tưởng nếu chị đợi ảnh về, chị xin lỗi với ảnh thì chắc ảnh sẽ bỏ hết việc chị đã làm, đặng vợ chồng tái hiệp, mẹ con trùng phùng.

--- Thế nào làm như vậy được chị! Dầu ba con Yến có tha lỗi cho tôi đi nữa, tôi cũng phải tự xét mà phạt lấy tôi chớ. Người đã phạm tội với gia-đình thì không phép mong hưởng hạnh-phước của gia-đình nữa.

--- Phải, hễ có tội thì phải ăn-năn sám-hối mà chuộc tội. Mà cái quan-niệm về phong-hóa như vậy tôi sợ e hẹp-hòi, lại vị-kỹ, bởi vì mình lo cho được phần mình, còn mình không kể đến người khác.

--- Tôi có tội thì tôi phải lo đền tội của tôi, chớ tội còn lo cho ai được nữa.

Cô Lý chỉ con Yển mà nói : « Phải lo cho con Yển kia chớ. Chị quyết thì thân đang chuộc tội cho chị, mà chị nỡ đành bỏ con chị cho nó sầu não thương nhớ hay sao ? »

Con Yển nghe hai người luận biện thì nó không hiểu chi hết, mà chừng nghe cô Lý nói tới tên nó, thì nó khóc ré lên.

Cô Oanh một đàng thì hổ thẹn với chồng, còn một đàng thì thương yêu con, cò lấy làm bối-rối, không biết liệu lẽ nào, nên cứ ngồi mà khóc.

Cô Lý thấy vậy bèn thôi-thức :

— Chị phải nghe lời tôi, chị ở đây mà đợi ảnh về rồi xin lỗi với ảnh, đặng vợ chồng sum hiệp lại mà lo nuôi con.

— Khó quá.

— Không có khó đâu. Tôi sẽ giúp lời năn-nỉ với ảnh chớ. Tôi dám chắc hễ ảnh thấy chị ăn-năn, thì ảnh tha-thứ hết thảy.

Cô Oanh ngồi suy nghĩ một lát rồi cô đứng dậy và nói : « Tôi bây giờ như người đi lạc trong rừng rậm lúc ban đêm, không biết đường sá ở đâu mà ra. Tôi ngó tứ hướng đều tối mò, tôi bối-rối lung lắm. Vậy phải để cho tôi định trí mà suy nghĩ rồi tôi mới nhứt định được. Đã gần 7 giờ rồi. Thôi, để tôi đi một chút, chừng ba con Yển về ăn cơm rồi tôi sẽ trở lại. »

Cô cúi xuống hôn con Yến và nói : « Con phải đi cho má đi, rồi chừng 9 giờ má sẽ trở lại, nghe hôn con. »

Con Yến hỏi :

— Chắc má trở lại hay không ?

— Chắc. Má sẽ trở lại năn-nĩ với ba con đang về ở mà nuôi con. Má hứa với con má chẳng thềm ra khỏi nhà nữa, má lo nấu cơm cho con ăn, lo may áo quần cho con bận.

Con Yến chúm-chím cười, sắc mặt coi hân-hoan khoái lạc lắm. Nó nói :

— Để ba về con nói trước cho ba hay, đừng ba để cửa mà chờ má.

— Ý ! Con đừng có nói trước, để thỉnh-linh má liệu về giờ nào tiện thì má về. Con nhớ chừng ba con về, con đừng nói lại có má về thăm con đây nghe hôn. Đừng nói chi hết. Con hứa với má như vậy hay không ?

--- Má không muốn cho con nói thì thôi.

--- Ừ, con đừng nói.

Cô Oanh day lại nói với cô Lý :

— Thôi, để tôi đi, nếu ở nán sợ thầy về thầy gặp. Chừng 8 giờ rưỡi, hoặc 9 giờ tôi sẽ trở lại. Chị làm ơn lát nữa ăn cơm rồi chị qua bên này ngồi chơi mà đợi tôi, đừng chừng tôi lại chị nói giúp cho tôi được hôn ?

--- Được, được. Hề anh về ăn cơm rồi thì tôi qua,
— Cám ơn chị. À, chị làm ơn dặn giùm con Sáu với chị nấu ăn phải kín miệng, lát nữa thầy về đừng ai nói có tôi lại đây nghe hôn. Đừng có nói trước cho thầy biết làm chi.

--- Được. Để rồi tôi dặn hai người đó cho.

Cô Oanh hun con một lần nữa rồi đi ra cửa, bây giờ sắc mặt coi vui-vẻ hơn hồi vô nhà.

Cô Lý đi ra sau dặn con Sáu với chị Thành như lời cô đã hứa với cô Oanh, rồi cô mới về nhà mà ăn cơm.

Gần 8 giờ rưỡi, cô Lý ở bên nhà dòm qua, thấy cửa khép, nhưng mà nghe tiếng thầy Thiện nói chuyện với con ở phía trước. Cô mở cửa bước vô thì thấy con Yến nằm tại divan, thầy Thiện đang sửa soạn rót thuốc cho nó uống. Cô khép cửa lại, vì sợ gió lọt vô lạnh con Yến, nhưng mà cô khép sơ sạ, có ý để cho cô Oanh chừng lại tới thì xô mà vô, khỏi phải kêu mở cửa.

Cô ngồi dựa bên con Yến, chờ thầy Thiện rót thuốc vào ly, rồi cô đỡ nó dậy đặt đưa thuốc cho nó uống.

Bữa nay con Yến vui-vẻ bình tĩnh hơn mấy bữa trước nhiều. Nó uống thuốc rồi, cô để nó nằm xuống, kéo mền đắp cho nó và nói với thầy Thiện :

— Anh coi con Yến bữa nay phải nó khá hay không?

— Phải. Bữa nay nó khá nhiều.

— Hồi nầy nó có ăn cơm hay không?

— Có. Nó ăn được hai phần chén. Ông Đốc-tơ dặn phải nhử lần-lần, chớ đừng có cho ăn nhiều, bởi vậy tôi không dám ép nó ăn thêm.

— Ừ, ăn cơm nhiều nó nặng bụng chớ không ích gì. Nó ăn sữa bột cũng đủ rồi. Cha chả, mà anh mắc đi làm việc, không biết con Sáu ở nhà nó có biết khuấy sữa cho em uống hay không.

— Tôi có dạy nó. Nó khuấy được.

— Con nít mà không có mẹ, lúc nó đau thiệt khó hết sức. Ai nuôi con cho bằng mẹ được. Mình phú-thác cho mấy đứa ở, trong lòng mình có yên đâu.

Thầy Thiện nghe mấy lời ấy thì thấy châu mày, bước lại cái ghế để dựa vách mà ngồi, rồi khoanh tay cúi mặt xuống đất, bộ lo ra.

Cô Lý ngó chừng ra cửa, có ý trông cô Oanh.

Trong nhà đương im-liềm, bỗng cái đồng-hồ treo trên vách gõ chín tiếng. Con Yến vụt nói : « Ý ! Chín giờ rồi, sao mà chưa về không biết. »

Cô Lý lấy tay cào con Yến và liếc mắt ngó thầy Thiện.

Thầy thở dài một hơi rồi nói :

— Mà ở đâu mà về, con ! Ba đã dặn con hãy bỏ đi, đừng có nhớ tới má con nữa, con còn nhắc làm chi.

--- Má nói 9 giờ này má về rồi ở luôn mà nuôi con, má không đi đâu nữa hết.

— Con nắm chiêm-bao hay sao chớ ? Làm sao về đây được mà con trông. Còn mặt mũi nào mà về ! Thôi, quên đi, đừng thèm nhớ tới người đó nữa.

Cô Lý liếc thấy thầy Thiện nói với con như vậy mà thầy ứa nước mắt, thì cô xen vô mà nói :

--- Thái-độ của chị Oanh đối với con, thì thiệt là vô tình lắm. Nhưng mà đối với mẹ, con có biết phải quấy gì đâu, duy biết thương mà thôi. Anh biểu con Yến đừng thèm nhớ tới má nó nữa, tình mẹ con làm sao mà không nhớ cho được.

--- Con thì phải thương mẹ, phải kính mẹ, song mẹ cũng phải giữ tròn đạo mẹ mới được. Hề mẹ trái đạo mẹ rồi, thì con có cần gì phải thương, phải kính nữa làm chi.

--- Anh nói như vậy thì gắt-gao quá.

--- Tôi nói theo chánh-ly, chớ có gắt đâu.

--- Xưa rày em thấy anh buồn, nên chẳng bao giờ em dám nhắc tới chị Oanh. Bữa nay sẵn dịp anh nói tới chuyện chị, vậy em xin phép anh cho em nói ít điều.

--- Cô muốn nói đềm chi ?

Cô Lý ngó ra cửa, mà không thấy dạng cô Oanh, Cô lấy làm tiếc, chớ chi lúc ấy cô Oanh bước vô thì tiện lắm vậy. Cô đợi không được, nên cô phải nói :

--- Mấy người theo đạo Phật họ thường nói theo kinh Phật thì loài người trầm luân trong Khô-hải, không thoát khỏi vòng luân-hồi, ấy là tại mắc 3 nghiệp-chướng : 1° *Tham*, 2° *Sân*, 3° *Si*. Chị Oanh đi lạc đường, em tưởng có lẽ chị mắc ba nghiệp-chướng ấy cũng như muôn ngàn người khác. Vậy tuy anh không tin-ngưỡng đạo Phật, song em cũng xin anh lấy lòng từ-bi mà tội nghiệp cho thân phận của chị, chớ đừng có ghét, đừng có phiền.

--- Tôi không phải là Phật thì làm sao mà tôi có lòng từ-bi như Phật cho được ! Cô nói phải, vợ tôi hư là tại cái lòng không có đạo-đức, nên bị tam-chướng lôi cuốn, nhất là bị cái *Tham* với cái *Si*. Tại *Tham*, nên thấy người ta giàu sang rồi muốn làm giàu sang như người ta. Tại *Si*, nên vui chơi rồi mê-mết, không còn biết gì là tốt xấu, phải quấy nữa hết. Tôi suy xét hơn một năm nay, tôi đã tìm ra cái gốc tội lỗi của vợ tôi rồi. Mà tìm được chứng bệnh thì bệnh nhưn đã chết rồi, nên cũng không ích gì.

--- Nếu anh biết chị Oanh hư là tại tam-chướng lôi cuốn, thì có lẽ anh tội nghiệp cho chị mới phải chớ.

Tuy vậy mà tôi cũng không thù oán, tôi chỉ bồi mất trong trí tôi cái hình-dạng cũng là những dấu-tích của vợ tôi mà thôi.

--- Em biết hồi trước anh thương yêu chị Oanh lắm. Em chắc dầu thế nào anh cũng không quên chị được.

--- Dầu quên không được cũng phải rán mà quên. Cô có biết tại sao vợ tôi nó bỏ tôi và nó bỏ tôi rồi nó đi làm việc gì hay không?

--- Mỗi ngày em mắc lo dạy học, em có đi đâu mà biết.

--- Vợ tôi nó đi chơi, nó gặp Hội-đồng Đảng nói dóc hay, có tiền nhiều, ở nhà lầu, đi xe tốt, nên nó mê. Nó bỏ chồng bỏ con mà theo Hội-đồng Đảng. Hơn một năm nay mượn nhà ở trong xóm Cây-Quéo dựng cho Hội-đồng Đảng tới lui. Tuy tôi không thèm nói ra, song tôi hay hết. Lên xe xuống ngựa, vui chơi dữ lắm mà. Tôi mới nghe Hội-đồng Đảng đã cưới vợ, chắc là bỏ nó rồi hay sao. Để coi nó thôi thẳng cha đó rồi nó lấy thẳng cha nào nữa.

--- Anh nghe rõ quá! Thiệt em không biết chi hết. Chẳng kể tới việc gì khác nữa làm chi, chị Oanh bỏ anh mà đi thì đã lỗi với anh nhiều, lắm rồi. Tuy vậy mà người có lỗi nếu biết ăn-năn, thì có lẽ cũng dung chế được chút đỉnh chớ.

--- Làm lỗi nào khác thì có lẽ dung được, chớ bỏ chồng mà theo trai thì có thể nào mà dung. Vì tôi là

người có học, nên tôi dẫn lòng được, tôi khỏi chết mà tôi cũng không giết chết, ấy là may lắm rồi. Cô tưởng tôi dẫn được đó, tôi không đau-dớn hay sao?

Cô Lý lắc đầu, ngó chừng ra cửa cũng không thấy cô Oanh, cô mới nói :

--- Anh nói như vậy thì cái đời của con Yến chẳng bao giờ được sum hiệp với mẹ.

--- Mẹ như vậy, nếu biết ăn-năn, thì phải xa lánh con, chớ gần làm chi.

Cô Lý có lòng muốn kéo cô Oanh trở vô đường phải, mà đợi hoài không thấy cô nọ về, lại nghe thầy Thiện tỏ bày ý tứ như vậy nữa, thì cô không biết làm sao mà khuyên giải cho được. Cô ngồi nói chuyện đến 11 giờ mà cũng không thấy cô Oanh. Cô nghĩ ngồi khuya hơn nữa thì khiếm nhã, nên từ mà về.

Thầy Thiện bỗng con Yến vô mừng rồi đóng cửa đi ngủ.

X

CHIỀU bữa sau, cô Lý đi dạy học về, cô tiếp được một phong thư của phắc-tơ đem đến nhà mà phát. Cô mở ra mà đọc như vậy :

« Chị Lý ôi,

« Tôi xin chị tha lỗi cho tôi, vì tôi đã hứa lời với
« chị, mà trong vài giờ đồng-hồ kể sau đó thì tôi lại
« bội ước Tôi chắc hề chị thấu hiểu tâm-hồn của
« tôi hồi hôm nầy rồi, thì chị sẽ sẵn lòng tha lỗi cho
« tôi liền.

« Y theo lời tôi hẹn với chị và hứa với con tôi, nên
« hồi hôm, lối 9 giờ, thiệt tôi có trở về nhà tôi. Mà
« khi tôi bước nhẹ-nhẹ vô gần tới cửa thì tay chơn
« tôi bủn-rủn, tâm-hồn tôi rối-loạn, tôi không còn
« nghị-lực mà xô cánh cửa đặng vô nhà. Tôi đứng
« ngoài, tôi lên vạch một góc màn cửa sổ mà dòm ;
« tôi thấy chị ngồi một bên con Yến, còn chồng tôi
« thì ngồi cái ghế để dựa vách. Chị Lý ôi, tôi vừa thấy
« mặt chồng tôi, thì các sự hồ thẹn rùng-rùng kéo tới
« bao phủ cả mặt mày tôi, cả thân-thể tôi, nó làm
« cho tôi run-rẩy, buồn tủi, sợ-sệt, không dám ngó
« chồng tôi nữa Tôi bước lại đứng núp trong góc
« tối, dường như tôi sợ người đi ngoài đường ngó
« thấy hình dạng tôi rồi tôi càng mắc cỡ thêm nữa

« vậy. Lúc ấy tôi nghe chồng tôi nói : « Con thì phải
 « thương mẹ, phải kính mẹ, song mẹ cũng phải giữ
 « tròn đạo mẹ mới được. Hễ mẹ trái đạo mẹ rồi, thì
 « con có cần gì phải thương, phải kính nữa làm chi. »

« Trời ôi ! Mấy lời ấy chánh đáng biết là dường
 « nào ! Mẹ mà không biết giữ cho tròn đạo mẹ, thì
 « sao còn mong cho con nó thương, nó kính ! Tôi
 « đã lỗi đạo làm vợ, mà cũng lỗi đạo làm mẹ, thế thì
 « tôi còn cang đăm nào mà dám bước vô chường
 « mặt đặng xin lỗi với chồng và ôm-âm nựng-
 « nịu con !

« Nghe mấy lời của chồng tôi nói, thì tôi riu-riu
 « bước ra đường mà đi liền, đi mau lắm, không biết
 « đi đâu, đi như người mất trí. Đi một hồi lên tới
 « Cầu-Kiều, tôi đứng dựa lang-cang cầu mà ngó
 « mông, tôi ngó lại cái đường dĩ-vãng rồi tôi ngó tới
 « cái đường tương-lai của tôi, thì tôi càng thêm đau-
 « đớn hổ-thẹn khó chịu quá, nên tôi kêu xe-kéo trở
 « về chỗ tôi trú ngụ rồi viết thơ này mà xin lỗi
 « với chị.

« Chị Lý ôi, tôi hư hèn lắm, tôi khốn nạn lắm !
 « Làm vợ, không giữ tiết được với chồng ; làm mẹ,
 « không biết thương yêu con. Cái đời của tôi là đời
 « của một con đờn-bà nơ-nhuốc. Xin chị chẳng nên
 « thương xót an-ủi nữa. Chị hãy bỏ phứt đi, cũng
 « như bỏ một cùi chuối thúi, trôi đến đâu thì trôi,
 « đừng tình vớt làm chi.

« Chị Lý ôi, kể từ bữa nay chị sẽ hết gặp mặt tôi
« nữa. Vậy trước khi từ biệt nhau, tôi xin phép tỏ
« ít lời cuối cùn này với chị và yêu-cầu chị, nếu
« thiệt chị có lòng bác-ái, thì xin chị hãy nhậm lời
« cầu của tôi. Tôi xin chị 2 điều này :

« Thứ nhất.— Tôi nhớ lại lúc tôi đã hư rồi, mà
« tôi chưa biết hổ phận, tôi còn cái óc đê tiện đến
« nỗi nói với chị những lời đả đay có thể phạm đến
« danh-giá của chị. Ngày nay tôi thấy rõ chị trong
« sạch cao thượng, chớ không phải như-nhuốc thấp
« hèn như tôi vậy. Tôi kính, tôi nể chị lắm, mà tôi
« cũng ăn-năn cái tội của tôi nhiều lắm. Vậy tôi cúi
« đầu xin chị ái-truất giùm thân phận khốn nạn của
« tôi mà tha-thứ cái thái-độ, thấp hèn của tôi ngày
« trước.

« Thứ nhì.— Tôi không thể thấy mặt chồng tôi, mà
« tôi cũng không phép gần con tôi nữa. May tôi được
« biết chị thương phận tôi, thương con tôi, và tội
« nghiệp cho thân chồng tôi. Vậy tôi chấp tay khấn
« cầu chị, hễ có thương thì thương cho trót, chị làm
« ơn thay thế giùm cho tôi mà kéo đứng dậy cái gia-
« đình tôi đã xô ngã, chị khuyên giải cho chồng tôi
« hết buồn rầu, chị gây một cái hạnh-phước khác
« cho chồng tôi vui hưởng mà quên những nỗi đau-
« đớn chán-ngán, chị dưỡng nuôi dạy dỗ giùm con
« tôi đặng ngày sau nó lớn khôn, nó khỏi sa ngã như
« tôi vậy.

« Chị Lý ôi, những lời tôi nói đây là lời tâm-huyết,
« chớ không phải lời đả đay như trước đâu. Xin

« chị thương mà lãnh lời trời cuối cùn của kẻ bạc
 « mạng này. Tôi hết sức trông cậy nơi chị, xin chị
 « chớ phụ lòng tôi.

« Trước khi dứt lời, tôi còn xin thêm chị một điều
 « này nữa : chị làm ơn dạy-dỗ con tôi thế nào mà
 « chừng nó khôn lớn, nó không khinh bỉ mẹ thân
 « sanh của nó, là người tuy nhờ-nhuốc, song biết hổ-
 « thẹn, biết ăn-năn.

« OANH *bái thơ* »

Cô Lý đọc hết bức thơ rồi thì cô ngồi tư-lự, vừa
 tội nghiệp cho thân phận của cô Oanh, vừa ái-ngại
 về sự của cô nọ cậy. Cô Oanh xin đều thứ nhất thì
 dễ, nên cô sẵn lòng nhậm lời liền, không dụ-dự chút
 nào hết. Còn đều thứ nhì thì khó quá, cần phải suy
 nghĩ lại, không thể vưng chịu liền được. Cứu chữa
 một người mang chứng bệnh về ái-tình có phải dễ
 đâu. Huống chi mình chưa biết người bệnh có chịu
 để cho mình cứu hay không, mà mình dám lãnh
 trách-nhậm.

Cô Lý suy nghĩ một hồi rồi cô xếp thơ lại, đem bỏ
 vô tủ mà cất. Cô bước qua thăm con Yến. Con nhỏ
 hỏi : « Hôm qua má con nói đi một chút rồi
 trở về, mà sao đi mất, không thấy về. Cô có gặp má
 con hay không ? »

Cô Lý bối-rối hết sức, song phải răn mà đáp đối :

— Cô không có gặp. Chắc là má cháu mắc việc gì
 đó nên chưa về được. Cháu răn uống thuốc cho mạnh
 đi, rồi má cháu về.

— Bữa nay con mạnh rồi.

-- Cháu còn yếu lắm, chưa mạnh đâu. Cháu muốn uống sữa hay không?

-- Con mới uống hồi nãy, con không muốn uống nữa.

-- Thôi, cháu nằm nghỉ rồi tối sẽ ăn cơm.

Cô đắp mền cho con Yến rồi cô trở về nhà. Ăn cơm rồi, cô cứ nằm suy nghĩ hoài, lo cho cô Oanh buồn rầu cuống trí rồi tự-tử. Cô muốn đưa bức thư cho thầy Thiện coi và xin thầy đi kiếm vợ đặng cứu giùm sanh-mạng của một người có lỗi mà đã biết tự-hối. Ngặt vì trong bức thư ấy có đoạn sau không nên cho thầy Thiện biết, vì vậy mà cô bối-rối, không biết liệu lẽ nào.

Đêm đó cô cũng qua nói chuyện chơi với thầy Thiện, song cô ái-ngại, không dám nhắc tới cô Oanh.

Tối bữa sau, ăn cơm rồi cô nằm trên ván mà suy nghĩ việc cô Oanh nữa. Thầy Thiện đi làm việc về, thầy không về nhà, lại đi thẳng vô nhà cô Lý, đưa một tờ nhựt-trình cho cô và nói: « Cô đọc bài “Đờn bà rửa nhục” ở trương đầu đó, rồi lát nữa ăn cơm rồi tôi sẽ trở qua mà nói chuyện. . . . Thiệt là khốn nạn! »

Thầy nói dứt lời rồi quày-quã đi về.

Cô Lý mở tờ nhựt-trình ra, thấy bài « Đờn-bà rửa nhục », cô đọc như vậy :

« Ông Hội-đồng Đ... ở Chợ-quán, mới cưới vợ mấy
 « bữa rày. Chiều hôm qua, lối 5 giờ, vợ chồng ông
 « ngồi xe hơi đi dạo ngoài Saigon. Xe ngừng tại
 « đường Calinat, ông dắt bà leo xuống, tính đi bộ
 « dạo xem đồ trong mấy nhà hàng chơi.

« Cô O... trước kia là vợ của M. Th... làm việc
 « trong một hãng lớn ở Saigon, cô ngồi xe kéo đi
 « ngang qua, vừa thấy ông Hội-đồng Đ... thì biểu
 « xa-phu ngừng lại rồi cô leo xuống chặn ông Hội-
 « đồng Đ... mà nhấc mắng nhiều tiếng nặng nề
 « không thể biên lại đây được.

« Ông Hội-đồng Đ... hồ thẹn với bà vợ mới, lại cũng
 « hồ thẹn với nhiều người khác tựu coi đông nức,
 « nên ông biểu sớp-phơ chạy đi kêu một thầy đội
 « tuần-cảnh dặng bắt người làm nhục ông giữa
 « đường, trước mặt công chúng.

« Vừa nghe biểu kêu đội tuần-cảnh, thì cô O... càng
 « giận thêm, nên la lớn « : À, mầy đã làm cho tao như
 « danh xũ liết, mà mầy không biết ăn-năn, rồi
 « bây giờ mầy còn tính hại cho tao phải ở tù nữa
 « hả ? ». Cô và nói và mở bóp lấy ra một ve thuốc
 « phồng rồi mở nút tạt hết ve thuốc vào mặt ông nọ.
 « Vì cô làm le-làng quá, Hội-đồng Đ... không dè mà
 « để phồng, nên nước thuốc trúng phồng mặt ông
 « hết phân nữa.

« Thầy đội tuần-cảnh lại tới, thấy công chuyện
 « như vậy, liền dạy sớp-phơ, chở ông Hội-đồng lại
 « nhà thương, và bốn thân bắt cô O... mà dắt về bót.

« Trước mặt ông Cò, cô O. . . khai hãn-he rằng vì
« năm ngoái Hội-đồng Đ... khuyến dụ làm cho cô
« bỏ chồng bỏ con mà theo ông, rồi bây giờ ông lại
« bỏ cô mà cưới vợ khác, cô lấy làm ức-uất trong lòng
« không thể chịu được, nên cô phải trả thù rửa nhục,
« dẫu quan trên định tội cách nào cô cũng cúi đầu
« vưng chịu hết thảy.

« Ông Cò lấy khai lập vi-băng theo phép. Nghe nói
« sớm mai này đã giải nội vụ đến quan Biện-Lý rồi.»

Cô Lý đọc hết bài nhứt-trình rồi cô nhắt lưỡi thở dài, nảo-nề cho thân phận của cô Oanh hết sức. Cô cứ cầm tờ nhứt-trình ngồi trơ-trơ, cho đến chừng thầy Thiện dùng cơm rồi thầy bước qua, cô mới lật-đật đứng dậy nhắc ghế mời thầy ngồi.

Thầy hỏi cô :

— Cô nghĩ thử coi cô O. . . . trong bài nhứt-trình đó phải vợ tôi hay không ?

--- Chắc là chỉ rồi chớ ai ! Tội nghiệp quá ! Đã ăn năn sầu não, mà còn sanh chuyện làm chi chớ phải bị tù tội vậy không biết !

--- Hễ gieo cái nhơn chẳng lành, thì phải hái cái quả hung dữ như vậy chớ sao.

--- Bây giờ anh tính phải làm sao ?

--- Tôi có tính làm sao đâu. Tôi với người đó có dính-dấp gì nữa. Tình vợ chồng đã đoạn rồi, mà người ta đoạn chớ không phải tôi. Ấy vậy bây giờ dẫu người ta chết cũng mặc kệ chẳng luận là ở tù.

--- Anh không thương con Yến hay sao ?

--- Cô khéo hỏi dữ hôn ! Con tôi sao tôi lại không thương.

--- Nếu anh thương con Yến, thì anh phải thương giùm mẹ nó nữa chứ. Chị Oanh có lỗi với anh thì anh giận đã đành. Còn con Yến có lỗi gì đâu, mà tôi coi ý nó thương nhớ má nó lung lắm, sao anh nỡ tuyệt tình mẫu tử của nó -

Thầy Thiện ngồi chống tay lên trán mà suy nghĩ, thũng-thẳng nước mắt tuôn ra có giọt.

Cô Lý thấy vậy bèn nói tiếp : « Em xin tỏ thiệt với anh, chiều hôm kia em có gặp chị Oanh. Chị đứng gần cửa trường học, tình đón mà thăm con Yến. Chị nói chuyện thì em hiểu chị ăn-năn lung lắm và muốn tự-tử nên quyết thấy mặt con một lần chót rồi có chết. Nghe nói con Yến đau, chị mới lên anh về nhà mà thăm nó. Mẹ con gặp nhau khóc-lóc lung quá, em tưởng nếu anh thấy cái cảnh ấy thì không thể nào anh không dung thứ đặng mẹ con sum hiệp. Em khuyên chị ở đợi anh về rồi năn-nỉ xin anh tha lỗi cho. Chị hồ thẹn, không dám ở, song ra đi có hứa chừng 8, 9 giờ sẽ trở lại. Đêm hôm qua, em qua nhà anh ngồi chơi khuya đó là có ý đợi chị Oanh về, té ra chờ tới 11 giờ mà không thấy. Chiều hôm qua em có tiếp được thư của chị nói rằng đêm đó chị có về, nhưng vì chị hồ thẹn quá, không dám thấy mặt anh, nên chị đứng ngoài cửa một hồi rồi chị lên đi nữa, không dám vô. Theo lời than-thở

trong thơ đó, thì em sợ 'chị cường trí nảo lòng rồi
chị tự-vận, em không dè chị quyết làm đủ với kẻ
gạt-gầm báo hại chị như vậy ».

Thầy Thiện lau nước mắt và nói : « Có về, hèn chi
đêm hôm qua con Yến nghe đồng-hồ gỏ 9 giờ, rồi nó
hỏi sao mà nó chưa về. Nó nói như vậy mà tôi không
hiểu, tôi tưởng nó mơ mộng . . . . . Còn gửi thơ cho
cô nói làm sao đâu, cô cho tôi coi thử chơi, được
hay không ? »

Cô Lý không muốn cho coi thơ nên cô phải kiếm
chước nói dối :

— Em bỏ quên trong trường-học, chớ không có để
ở nhà. Trong thơ chị không có nói chi lạ, duy có than-
thở, nói chị ăn-năn lung lắm, bây giờ biết kinh chồng
thương con, mà vì hồ thẹn nên không thể trở
về được.

— Phải. Trở về làm sao được.

— Xin anh bớt giận, kéo tội nghiệp con Yến.

— Cô cũng biết hồi trước tôi thương vợ tôi lung
lắm. Vì thương nhiều nên bây giờ phiền mới sâu,
không thể lấp nổi.

— Thấy con Yến, hễ nghe nhắc tới má nó thì nó
buồn-hiu, nên tôi thương quá.

— Đờn bà có chồng mà gian-dâm thì tội nặng quá,
không thể nào dung thứ được. Nếu đờn-ông yếu trí

dụng thứ như vậy, thì nền phong-hóa luân-lý lật-
ngược hết còn gì. Hơn một năm nay tôi suy xét đã
kỷ lưỡng lắm rồi. Ái-tình về hình-thức mỏng-mảnh
lắm, phải ái-tình về tinh-thần kia mới bền chặt. Mà
tôi biết như vậy thì đã muộn rồi. Vì trải qua một lần
thí-nghiệm phải chịu đau đớn nhiều quá, nên bây giờ
tình của tôi đã cạn khô. Có lẽ tại tình của tôi đã trức
sạch hết rồi, nên tôi hết thương vợ tôi nữa. Thôi, để
tôi rán an-ủi con Yến cho nó ngoài-ngoại tình mẫu-
tử chớ biết làm sao bây giờ.

Cô Lý hết biết dùng lời gì mà khuyên giải nữa được.

Thầy Thiện lấy tờ nhứt-trình rồi từ cô Lý mà về

CÁ C H một tháng sau. Con Yến mạnh rồi, nó đã theo cô Lý mà đi học, song nó ốm lung lắm, nên thầy Thiện phải lo cho nó ăn, cho nó uống thuốc bổ đặng lấy sức lại.

Một đêm, thầy Thiện về ăn cơm tối rồi thì có đũa ở của cô Lý mời thầy qua nhà cô cho cô nói chuyện. Thầy vừa bước vô, thì cô Lý nói nhỏ nhỏ :

--- Tòa đã xử vụ chị Oanh rồi.

--- Sao cô biết ?

--- Em hỏi thăm, em hay sớm mời này Tòa xử vụ ấy, nên em có xin phép nghỉ dạy một buổi đặng đi nghe xử. Em không muốn cho con Yến nghe nói chuyện này, nên em mời anh qua bên này đặng nói riêng cho anh hay.

Thầy Thiện kéo ghế mà ngồi rồi mới hỏi :

--- Tòa lên án định tội bao nhiêu ?

--- Tòa kêu sáu tháng tù, song được hưởng án treo.

--- Nếu vậy thì nhẹ lắm.

--- Nhờ ông Trọng-sư cãi hay quá.

--- Có muốn Trọng-sư hay sao ?

— Có. Ông Trọng-sư công kích Hội-đồng Đảng dữ quá. Ông chỉ-trích cái thói hèn-hạ khiếp-nhược của thằng cha đó ; ông kêu nó là đồ phá gia-cang của thiên-hạ, là quân đánh đổ luân-lý của xã-hội. Chừng tóm lại ông nói chị Oanh bị gạt mà phải sập đồ gia-đình, phải hư-hại danh tiết, nếu chị là người có sức mạnh như đàn ông thì có lẽ chị giết chết đứa bọm-bãi đó mới vừa với sự hại của chị. Bởi chị là đờn-bà yếu đuối, nên chị dùng thuốc phỏng mà trừng trị, cố ý cho một bài học mà thôi, chớ không tinh hại tới tánh mạng. Ông Trọng-sư cãi lẽ làm cho Hội-đồng Đảng hồ-then hết sức.

--- Vợ tôi nó làm như vậy cho đã nư giận một chút mà thôi, chớ bề nào nó cũng không rửa cái nợ của nó được.

--- Phải lắm. Tắm gương trinh đã rã rồi, thì làm sao mà ráp cho lành lại như xưa được. Tuy vậy mà người làm bề tắm gương đó mình phải phạt nó chớ.

--- Cũng tại mình lơ-hững, không biết giữ-gìn, nên nó mới làm bề được chớ.

--- Anh là đờn-ông, nên anh binh phe đờn-ông. Hồi sớm mới em thấy mặt Hội-đồng Đảng có theo hết phân nữa, em ưng bụng quá. Trên Tòa ai cũng ghét thằng cha đó hết thấy. Không biết nó đã tổn hay chưa.

--- Dầu nó tổn, nó chừa cái thói phá gia-cang của người ta, thì còn thẳng khác thế cho nó ; ở đời này thiếu gì người như vậy, nào phải có một mình nó hay sao.

--- Hồi sớm mơi Tòa tha chị Oanh rồi, em có gặp chị nữa. Chị từ biệt em mà chị khóc, chị cậy em xin anh đừng có phiền chị nữa. Chị nói chị không dám gặp mặt anh, chị sẽ đi xứ khác mà ở cho biệt tích. Tội nghiệp, nói tới con Yến chị khóc dữ quá.

Cô Lý nói tới đó rồi cô liếc mắt dòm coi ý tứ thầy Thiện thế nào. Thầy ngồi im-liêm một hồi rồi mới nói : « Nhờ có con Yến tôi mới còn sống được đây. Mà cũng nhờ có nó nên tôi mới có thể nghe cô thuật chuyện vợ tôi được. Thôi, bây giờ đời tôi chỉ còn vui với một chút con đó. Tôi phải lo cho nó. Hơn một năm nay, cô lấy tình anh em mà giúp tôi trong sự nuôi dưỡng dạy dỗ nó, thiệt ơn của cô nặng-nề không biết chừng nào. Nếu cô sẵn lòng giúp tôi như vậy cho tới chừng con Yến khôn lớn thì dầu nó không có mẹ cũng chẳng hại gì ».

Cô Lý muốn đổi câu chuyện, nên cô nói :

--- Người ta nói trên Đà-lạt phong thổ tốt lắm, ai lên đó ở ít ngày thì cũng mập-mạp khoẻ mạnh. Con Yến ốm quá. Vậy anh liệu coi lúc nào rảnh anh xin phép nghỉ một tháng rồi đem cháu lên Đà-lạt ở thử coi nó lấy sức lại được hay không.

--- Phải, lên Đà-lạt ở thì chắc tốt lắm. Thôi, để đợi tới bãi-trường rồi tôi sẽ xin phép mà đem nó đi. Có lẽ cô đi với cha con tôi cũng tiện.

--- Bãi-trường thì tôi rảnh. Nhưng mà còn tới năm sáu tháng nữa, sợ lâu quá.

--- Đến tháng đó phong thổ trên Đà-lạt mới tốt chớ tháng khác hoặc lạnh quá, hoặc mưa quá, nên không hợp với sức mình.

— Thôi, để rồi sẽ tính.

Thầy Thiện từ mà về đặng biểu con Sáu giủ mừng cho con Yến ngũ,

TRONG tiết tháng giêng Annam, trên Đà-lạt khi trời bớt lạnh, mà lại cũng không có mưa. Những người dinh xanh mưu lợi, có tiền dư được ít nhiều, mà vì tranh cạnh nên phải mệt trí mỗi sức, kẻ thì đạp xe-lửa, người thì dùng xe-hơi, từ phương tụ tập lên đó trú ngụ để bồi bổ thân-thể, hoặc tịnh dưỡng tinh-thần một ít lâu, ngõ hầu lấy sức lại mà tranh danh trọc lợi, ngậm đắng nuốt cay với đời nữa.

Thầy Thiện với cô Lý đem con Yến lên Đà-lạt ở đã được nửa tháng rồi.

Một buổi sớm mai, đương ngồi ăn lót lòng tại nhà-hàng, cô Lý trong mình khỏe-khoắn vui-vẻ, nên cứ kiếm chuyện mà nói đặng cho con Yến cười. Con nhỏ bữa nay đã đỏ da mát thịt, hết ốm-o mét-chắn như mấy tháng trước vậy nữa ; nó cũng nói nói cười cười, lộ sắc mạnh trong mình, vui trong trí.

Thầy Thiện thấy vậy thì hỏi con :

--- Con có nhớ nhà, con muốn về hay không ?

— Không. Con muốn ở hoài trên đây.

--- Tại sao vậy ?

— Tại trên này có núi, có rừng, con thấy con ưa quá.

Cô Lý nghe mấy lời thì cô ngó thầy Thiện mà nói :

--- Mới bây lớn mà đã có cái tâm-hồn yêu u nhân thanh tịnh.

— Có lẽ tại sự phiền não làm cho nó chán-ngán, nên chỗ của nó thích không giống với của con nít khác.

--- Anh luận như vậy thì đúng. Còn phận anh, bây giờ tâm-hồn anh thế nào? Anh thích thanh tịnh hay là anh thích đô hội?

--- Ồ! tâm-hồn của tôi, cô đã thấu hiểu rồi mà. Bao giờ mà tôi thích chỗ đô-hội. Nếu tôi phải chen mình vào chốn chộn-rộn như vậy, ấy là tại cuộc sanh-nhai buộc tôi phải lăn-quần trong đó mà thôi chớ.

--- Hỏi thử mà chơi, chớ em cũng biết như vậy.

--- Mà tôi chắc tâm-hồn của cô cũng như của tôi

Cô Lý cười, rồi bắt chuyện khác mà hỏi :

--- Bữa nay anh tính dắt em với con Yến đi phía nào?

--- Máy nơi thắng-cảnh chung quanh đây mình thường thức đã giáp hết rồi. Mình đã lên Dankia, đã đi Tour de Points de vue, đã lên núi Lang-viên đã đi mấy lần Tour de Chasse khi xem nai ăn cỏ dưới cội thông già, khi xem nước biết trong Hồ Than-

thở, đã lên chơi nhà-dù Robinson, đã vô tuổi Cam-Ly, bây giờ còn biết đi đâu nữa. Cô muốn đi đâu tự ý cô

--- Em nghe nói qua khỏi tuổi Cam-Ly một khúc, hết cái dốc rồi thì có một đường nhỏ tẻ đi ngang qua cụm rừng kêu là Bois des Amours, Annam mình gọi là « ~~Ái-tình lâm~~ ». Tại sao lại đặt tên chỗ ấy là « ~~Ái-tình lâm~~ »? Em muốn đến đó xem phong cảnh coi có hợp với tên hay không.

Rừng Ái ân

--- Ái-tình của tôi đã chết rồi; vào rừng ái-tình chắc tôi không cảm xúc chút nào hết. Tuy vậy mà cô muốn đi thì tôi cũng dặc cô đi cho biết.

Thầy Thiện mượn một con ngựa với một cỗ xe kéo, rồi thầy cỡi ngựa, còn cô Lý với con Yến ngồi xe mà đi. Sớm mới khi trời mát lạnh, lại mấy hàng thông trồng hai bên đường thở ra mùi thơm tho nhẹ nhàn, làm cho con người khoẻ-khoắn vô cùng. Các biệt-thự trong châu-thành, chỗ nào cũng vậy, từ trước sân cho tới chung-quanh vườn, bông hoa đua nở, bày đủ thứ màu, làm cho phong cảnh đã đẹp, mà lại còn thêm đẹp nữa.

"Rừng Ái ân"

Tới đầu đường vô « ~~Ái-tình lâm~~ », thầy Thiện xuống ngựa, buộc dây cương vào gốc cây, cây anh xa-phu coi chừng giùm, rồi mới dặc cô Lý và con Yến đi bộ vô rừng. Đường đi sạch-sẽ, song quanh lộn không ngay, lại khi dốc lên, khi đồ xuống, làm cho khác nhân-du hồi-hộp phải cảm cảnh động tình. Đã vậy mà chung quanh cây lối-xổ đủ thứ, cây nào gốc cũng

lớn, ngọn cũng cao, còn tàn rậm-rạp giáp nhau mà bao phủ không cho nắng lọt xuống đất được.

Cô Lý ngó cây ngó đá rồi hỏi thầy Thiện :

-- Hôm nay mình đi chơi thì chỗ nào cũng thấy có một thứ cây thông mà thôi. Sao rừng này lại có cây sao, cây gỗ như vậy ?

-- Có lẽ đây gần suối Cam-Ly, nhờ nước suối rịn ướt đất luôn luôn nên cây sao cây gỗ mới sống được.

Đi hơn 15 phút đồng-hồ, gặp một cái nhà-dù của người ta cất dưới một cảnh rất xinh-đẹp, để cho du-khách ngồi nghỉ chơn. Cô Lý với thầy Thiện ghé vào đó mà ngồi, còn con Yến, thấy hoa rừng trổ bông dưới gốc cây thì ham, nên đi lựa mấy thứ đẹp hái mà chơi.

Cô Lý nói : « Thiệt cụm rừng này u-ẩn thanh-tĩnh chẳng có lâu bắng. Người ta đặt tên là « ^{"Rừng Ai Ân"} Ai-tĩnh-lâm » nghỉ phải lắm. » Cô liếc thấy thầy Thiện châu mày song không nói chi hết, cô mới hỏi :

-- Anh coi con Yến bữa nay phải nó khá nhiều hay không ?

-- Phải. Nó hết ốm, lại hai gò má ửng đỏ. Tôi ở luôn một tháng đặng cho nó có ngày giờ mà tiếp-dưỡng sức lực cho thiệt mạnh.

-- Chiều hôm qua anh ở nhà, nó đi chơi với em' thình-lình nó hỏi em vậy chớ biết má nó ở đâu hay không.

-- Cũng còn nhắc má hoài! Thiết không biết làm sao cho nó quên bây giờ!

-- Con thì tự nhiên thương mẹ, làm sao mà ép nó quên được

-- Mẹ như vậy mà thương nỗi gì.

-- Hề về tình thì không thể luận phải quấy được.

Thầy Thiện ngồi ngẫm-nghĩ một hồi rất lâu rồi thầy nói : « Bữa nay tôi mới tỏ thiệt với cô, nếu vợ tôi nó trở về xin lỗi đặng ở với tôi và gần con nó, thì tha lỗi cho nó được, chớ ở lại với tôi không thể nào được. May nó biết hổ, nó không dám gặp mặt tôi, lại cũng không dám gần con nó, thái-độ của nó như vậy thì phải lắm. Việc vợ của tôi đã dứt rồi, ngặt con Yến nó không chịu quên má nó, nên tôi còn phải lo chỗ đó. Gần hai năm nay, cô thấy gia-đạo của tôi xào-xáo, cô đem lòng ái-truất, cô theo an-ủi tôi, cô săn-sóc con tôi, Ổn nghĩa của cô thiệt nặng không biết chừng nào. Có khi tôi tỉnh năn-nỉ cậy cô thay thế mà làm mẹ con Yến đặng săn-sóc dạy dỗ nó giùm cho tôi, chớ nó là con gái, khó cho tôi rèn tập tánh tình nó được. Mà rồi tôi nghĩ lửa tình của tôi đã tắt, nếu tôi cưới cô làm vợ mà tôi không có tình chút nào hết, thì cái đời của cô lạt-lẻo vô vị quá, tội nghiệp cho cô. Vì vậy mà gần hai năm nay tôi

không dám hở môi. Bữa nay, ngồi giữa ^{"Rừng Ai Ân"} « ~~Ái-tình~~ ~~lâm~~ » này, tôi xin hỏi cô: vì như đời ta đứng thêm kết tinh vợ chồng, chỉ kết tình bằng-hữu mà thôi, đừng đàm luận, giúp đỡ, diu-dắc nhau, cô nghĩ thử coi có thể được hay không? »

Cô Lý cười mà đáp:

— Được lắm chớ. Ý em cũng muốn như vậy, ngặt vì anh bây giờ không có vợ, còn em thuở nay chưa có chồng, nếu chúng ta gần nhau quá, sợ e chẳng khỏi thiên-hạ dị-nghị.

— Mình biết mình thì thôi, kể thiên-hạ làm gì. Đời này thiên-hạ hay-ho gì đó, mà sợ lời họ bình-phẩm.

--- Việc anh tình đó thuở nay chưa thấy ai làm. Tuy vậy mà mình cũng bạo gan trái đời thử coi kết quả ra làm sao rồi sẽ liệu định.

--- Cảm ơn cô. Tôi cầu xin thần thánh chốn ^{"Rừng Ai Ân"} « ~~Ái-tình~~ ~~lâm~~ » này chứng chiếu tình bằng-hữu của đời ta.

Con Yến cầm một nắm bông đem lại khoe với cô Lý. Cô ôm nó mà hun rồi đứng dậy khuyên thầy Thiện đi về.

Sáng bữa sau, thầy thiện dắt đi dạo phía Y-viện Pasteur, cô Lý với con Yến cũng ngồi xe kéo, còn thầy đi bộ, chớ không muốn cỡi ngựa nữa. Đứng

trước Y-viện thầy thấy có một cái đường xẽ vòng theo triền núi coi đẹp-đẽ lắm. Hỏi thăm người ta thì họ nói đường ấy đi xuống Sở-Tia. Con Yến muốn đi vô đường đó mà chơi, nên xin cô Lý xuống xe, rồi ba người thủng-thẳng đi bộ mà xem cỏ cây rừng núi.

Đường xẽ vòng theo núi, bên phía tay mặt thì một hòn núi cao sừng-sừng, có một đám rừng thông bao phủ, gió thổi lá thông reo déo-dắt; bên phía tay trái thì một cái hố sâu, dài, lại rộng lớn, và cũng rừng thông lúp-xúp mọc đều. Cảnh mỗi chỗ mỗi có cái vẻ đẹp khác, làm cho thầy Thiện với cô Lý càng trông thấy càng thêm ngợi khen tạo-vật khéo sắp đặt nhiều nơi u-ẩn, mà thanh-nhả, để cho loài người chế sửa đặng chung hưởng với nhau.

Đi được một khúc xa, cái hố bên tay trái đã hết rồi, bây giờ tới đám rừng thông rậm-rạp bằng-thẳng, lại có khe nước chảy ro-re. Dưới khe nước có một túp lều tranh, dưới lều tranh lại có một khoảnh vườn trồng bông, trồng cải, trồng đậu, coi rất tươi tốt. Một người đàn-bà Annam đương lum-khum cắt bông, gần đó lại có một người Mọi già đương cuốc đất.

Con Yến đứng lại mà ngó, rồi nắm tay thầy Thiện mà nói:

--- Má kia kia, ba!

--- Không phải đâu, con. Má tía gì mà ở trên này.

Cô Lý ngó người đàn-bà ở trong vườn, thì thấy mặc đồ vải đen, mà ngoài có choàn một cái áo ấm, tướng mạo tuy lam-lạ, song giống hệt cô Oanh. Cô khuyên thầy Thiện ghé xem bông chơi, rồi dắt nhau đi vô vườn.

Người đàn-bà ấy ngược mặt lên, thiệt quã là cô Oanh.

Cô Oanh buông bó bông, đứng trân-trân. Cô Lý với thầy Thiện cũng chung-hững, nên đứng mà ngó, không nói được.

Con Yến kêu « má », rồi chạy a lại mà ôm mẹ nó.

Cô Oanh chảy nước mắt, tay sờ đầu con, mà mắt ngó chồng, lộ sắc sợ-sệt.

Thầy Thiện động lòng nên nói : « Tôi cho phép mình hun con đa. Hun đi ».

Cô Oanh ngồi xuống rồi ôm con Yến hun trơ hun trất, mẹ con đều khóc, nước mắt chàm-ngoàm.

Cô Lý ngó thầy Thiện mà hỏi : « Anh thấy hay chưa ? Tội nghiệp lắm mà ! »

Thầy Thiện cảm xúc lung quá, không còn nghị-lực cứng-cỏi nữa, nên thầy ứa nước mắt mà nói : « Mình đã biết tự-hối, vậy tôi tha lỗi hết cho mình. Thôi, về mà nuôi con . . . . Mà tôi nói trước, mình đã làm cho tinh tôi khô rồi, nên về ở nuôi con mà thôi, chớ không có vợ chồng gì nữa ».

Cô Oanh đứng dậy ngó cô Lý.

Cô Lý hiểu ý nên nói : « Chị cậy đều thứ nhì trong thơ đó tôi không thể làm trọn được. Tôi chỉ có tình bằng-hữu với anh Thiện mà thôi. Vậy xin chị hãy về đặng nuôi con, đừng ái ngại chi hết. »

Cô Oanh lắc đầu thở ra mà đáp : « Có tội thì phải lo ăn-năn mà đền tội, không phép trốn lánh. Nhược-nhuốc thì phải kiếm chỗ ẩn thân mà táng gộ, không nên trèo leo lên chốn trong sạch mà lây như cho người khác. Nếu chị thiệt thương tôi, thì xin chị làm ơn nhậm các lời yếu cầu của tôi, được như vậy thì tôi chẳng còn buồn lo việc gì ở thế-gian này nữa hết ».

Cô lại day qua nhìn con, rồi ngó chồng và khóc và nói : « Thấy thân tôi, mình động lòng, nên mình tha tội cho tôi . . . . . Tôi cảm ơn mình lung lắm . . . . . Nhưng vì tôi tự xét, tôi biết tội của tôi lớn lắm, tôi không thể gần chồng con. . . . . Thôi, tôi xin mình rán quên tôi đi, biểu con Yến cũng kể như tôi đã chết rồi . . . . . làm như vậy là phải hơn hết ».

Cô nói mấy lời rồi nước mắt tuôn dầm-dề, không thể nói được nữa. Cô liền xây lưng bỏ đi vô rừng. Con Yến kêu « má », tiếng dội trong rừng, nghe rất thăm-thiết, mà cô Oanh cứ bươn-bã đi riết, không trả lời, mà cũng không ngó lại.

Thầy Thiện với cô Lý lấy làm thương xót, song không biết làm sao được, nên phải dỗ con Yến mà

dắc trở về nhà-hàng. Từ ấy mỗi ngày đều có trở vô túp lều tranh đó mà kiếm cô Oanh. Mà bữa nào cũng không thấy tâm-dạng cô, duy có người mọi già lần-thần một mình cuốc đất, hoặc hái rau, cứ nói cô Oanh đi biệt mất, không có trở về.

Ở Dalat mãng một tháng rồi thầy Thiện phải trở về Saigon với cô Lý và con Yến, không gặp được vợ nữa.

Niềm hăng-hữu của thầy Thiện với cô Lý nay vẫn còn bền vững, song mỗi người đều lo ngại lâu ngày chời tháng rồi nghĩa đổi ra tình, mà phải hổng việc « làm trái đời » đã định giữa Ai-tình-lâm.

rừng Ai-ân-y.

Vinh-Hội, Octobre 1938.

CHUNG

Saligon. le 5 Octobre 1938

Tirage 2000 exe. plâtres

Imp. BUC-LUU-PHUNG

Editeur : Quignon Van Quan

118 rue d'Espagne Saigon

Directeur :

E.N.L.O.V

XIN GIỚI-THIỆU VỚI CÁC BẠN
QUYÊN

HAI LINH-HỒN

CỦA ĐẶNG-VĂN-MẠNH

Tất cả những tình-yêu đều có tiếng dội :

Anh đi đàng ấy xa xa,
Để em ôm bóng trắng tà năm canh.
Nước non một gánh chung tình,
Nhớ ai, ai có nhớ mình chẳng ai.

.....(Tác-giã)

Đặng-văn-Mạnh đã vô-tình hay hữu-ý vạch đường tình-chung trong HAI LINH HỒN.

Nói theo Bernard Shaw, kịch-sĩ đại-danh nước Anh mà bạn Kiều - thanh - Quế viết trong cuốn HAI MƯƠI TUỔI. (sẽ xuất-bản)

Tình-yêu của đàn-bà là một Hy-Sanh đối với một lực-lượng mạnh hơn họ.

« The love of a womanish-sex is a sacrifice sense torwards a strongest mighty as she ».

Ừ, thế, các bạn trẻ thanh-niên, đua nhau, giành nhau tìm nguồn-yêu, dầu cho cái nguồn-yêu của các bạn ấy đã có sẵn một tình-yêu chân thật.

Trai có vợ nhà, còn cà-rà theo cô đặng-xóm,
hay có những câu :

Có chồng mặc-kệ có chồng, còn duyên ta ằm ta bằng ta chơi.

Những nguồn-yêu ấy, tình-ma bạc-ác thay lại là một tình-yêu lừa-dối, hay chẳng nữa, những tình-yêu phá-hoại gia-cang.

HAI LINH-HỒN đã gọi cho ta một cảnh phân-ly của gia-đình

Xin hân-hạnh giới-thiệu với các bạn.

NGUỒN-LONG

Sách đã xuất-bản

HỒ-BIỂU-CHÁNH

Nợ Đời	giá 0\$60	sẽ tái bản
Cười Gượng	» 0,50	»
Thiệt-Giả Giả-Thiệt	» 0,25	»
Đóa Hoa Tàn	» 0,30	»
Cha Con Nghĩa Nặng	» 0,30	»
Vi-Nghĩa Vi-Tình	» 0,60	đã tái bản rồi
Ông Cử	» 0,30	»
Từ-Hòn	» 0,40	»
Con Nhà Nghèo	» 0,60	»
Con Nhà Giàu	» 0,60	»
Tỉnh Mộng	» 0,60	»
Lạc Đường	» 0,60	»
Dây Oan	» 0,35	»
Ở Theo Thời	» 0,45	»
Tân-phong Nữ-sĩ	» 0,45	gần sắp hết
Tại Tôi	» 0,60	»
Lời Thề Trước Miếu	» 0,45	»

PHẠM CÔNG-BÌNH

Già Kén Chẹn Hom	» 0,25	»
------------------	--------	---

THIỆT-CAN

Dã-Tràng	» 0,70	
----------	--------	--

ĐẶNG-VĂN-MẠNH

Hai Linh Hồn	» 0,60	
--------------	--------	--

Nhà xuất-bản ĐỨC-LƯU-PHƯƠNG